

**JIHO ČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2010

Tereza Špácalová

**JIHO ČESKÁ UNIVERZITA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY**

**K n kterým otázkám po áte ního
tení a psaní ve sv t**

Jméno studenta: **Tereza Špácalová**

Studijní program: **M7503 U itelství pro základní školy**

Studijní obor: **U itelství pro 1. stupe základních škol**

Vedoucí práce: **Mgr. Ivana Šimková**

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma K n kterým otázkám po áte ního tení a psaní ve sv t vypracovala samostatn a použila jen pramen , které cituji a uvádím v p iložené v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona . 111/1998 Sb. v platném zn ní souhlasím se zve ejn ním své diplomové práce, a to v nezkrácené podob fakultou elektronickou cestou ve ve ejn p ístupné ásti databáze STAG provozované Jiho eskou univerzitou v eských Bud jovicích na jejích internetových stránkách.

V eských Bud jovicích dne 24.4. 2010

.....

podpis

Anotace

Diplomová práce na téma „K některým otázkám po čtení a psaní ve světě“ se zabývá utvářením čtenářských a psáckých dovedností v praxi vyučování. Zaměřuje se na systém výuky čtení a psaní v zemích Česká republika, Rusko, Velká Británie, Německo a Holandsko. Seznamuje také se strukturou školského systému v jednotlivých zemích.

V práci jsou na závěr porovnána fakta získaná o uvedených zemích s Českou republikou. Práce má ukázat na rozdílnosti ve výuce čtení a psaní ve své komplexnosti a nastínit možnosti obohacení naší prvopočetné výuky.

Annotation

Dissertation theme „Some questions of elemental reading and writing in world“ is considering formation of reading and writing skills in elemental pedagogy. It is focusing on the system of teaching of the reading and writing in countries like Czech republic, Russia, Great Britain, Germany and Holland. Acquaints also with the structure of the school system in single mentioned countries.

On the end of the dissertation are also compared the facts obtained about mentioned countries, with the facts from Czech republic. The goal of the dissertation is to show the differences in the teaching of elemental writing and reading in its complexity and outline the options for enrichment of our elemental pedagogy.

Poděkování

Děkuji Mgr. Ivaně Šimkové za pomoc a cenné rady, které mi poskytla při psaní mé diplomové práce. Zároveň chci poděkovat všem, kteří se nějakým způsobem podíleli na pomoci se zprostředkováním materiálů s tematikou cestování a psaní ze zahraničí, především Anthonymu Cooks, učitel na základní škole ve Velké Británii, Jan Krchové studující v Rusku a Haně Grösllové studující v Německu.

Obsah

ÚVOD.....	8
1. KLASIFIKACE ZÁKLADNÍHO VZD LÁVÁNÍ V ESKÉ REPUBLICCE.....	10
1.1. Čtení a psaní v RVP, vzd lávacích programech a u ebních osnovách.....	11
2. PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY ČTENÍ A PSANÍ V ESKÉ REPUBLICCE...16	
3. VÝUKA ČTENÍ A PSANÍ V ESKÉ REPUBLICCE	18
3.1. Sou asné metody ve výuce čtení.....	18
3.1.1. Metoda analyticko – syntetická (slabi ná).....	18
3.1.2. Metoda genetická.....	21
3.1.3 Metoda analyticko – syntetická bez tvorby slabik.....	23
3.2. Sou asné metody ve výuce psaní.....	24
3.2.1. Metoda klasická (stávající).....	24
3.2.2. Metoda inovativní.....	26
3.2.3. Nové školské písmo – Comenia Script.....	27
4. RUSKÉ ŠKOLSTVÍ.....	30
4.1. Klasifikace školského systému.....	30
4.2. Výuka čtení v Rusku.....	31
4.3. Výuka psaní v Rusku.....	35
5. ŠKOLSTVÍ VE VELKÉ BRITÁNII.....	38
5.1. Klasifikace školského systému ve Velké Británii.....	38
5.2. Obecný pohled na čtení a psaní ve Velké Británii.....	39
5.3. Výuka čtení ve Velké Británii.....	40
5.4. Výuka psaní ve Velké Británii.....	42
6. ŠKOLSTVÍ V N MECKU.....	46
6.1. Klasifikace školského systému v N mecku.....	46
6.2. Obecný pohled na čtení a psaní v N mecku.....	48

6.3. Výuka tení v N mecku.....	50
6.4. Výuka psaní v N mecku	52
7. HOLANDSKÉ ŠKOLSTVÍ.....	54
7.1. Klasifikace holandského školství.....	54
7.2. Výuka tení v Holandsku.....	55
7.3. Výuka psaní v Holandsku.....	59
8. POROVNÁNÍ SYSTÉMU VÝUKY U NÁS A V OSTATNÍCH ZEMÍCH.....	61
ZÁV R.....	68
LITERATURA.....	69
SEZNAM P ÍLOH.....	72

ÚVOD

Téma mé diplomové práce jsem si volila ze široké nabídky témat spadajících pod různé katedry. Přemýšlela jsem o tom, co by mě nejvíce zaujalo, co by mohlo přinést něco nového mně samotné, ale také dalšímu okruhu lidí. Nabídka psát o výuce čtení a psaní v České republice a v dalších mnou vybraných cizojazyčných zemích mě zaujala.

Vybrat si téma, které vás baví a o kterém jste přesvědčeni, že přinese něco nového, to je podle mě šťastí. Sama jsem podle uvážení, dostupnosti a zajímavosti vybrala země, o jejichž výuce jsem se chtěla dozvědět více. Předkládám výsledek mého snažení o co nejobjektivnější seznámení s tím, jak učitelé v jiných zemích vedou žáky k tomu, aby se naučili číst a psát.

Diplomová práce je zaměřena na popis utváření čtenářských a pískařských dovedností v praxi vyučování v zemích jako je Česká Republika, Rusko, Velká Británie, Německo a Holandsko. O holandském školství jsem se dočetla v diplomové práci Anny Bulové (2003), která byla pro mě velkou inspirací.

Česká republika, kterou popisují v prvních kapitolách, zaujímá v mé práci velmi podstatné místo, jelikož právě s ní je srovnávána výuka v ostatních zemích. Proto je kapitola o ní rozsáhlejší a podrobnější.

Rozebírám zde, jaké místo zaujímá čtení a psaní ve vzdělávacích programech a učebních osnovách. Dále krátce uvádím psychologické aspekty čtení a psaní. Ve zbylých kapitolách se snažím podrobně popsat systém výuky podle jednotlivých metod čtení. Zmiňuji se pouze o metodách, které jsou v dnešní době aktuální a na českých školách se podle nich vyučují. Stejně tak se vztahuji k metodám psaní, k nimž patří i nový návrh školského písma Comenia Script.

Následuje rozbor systému výuky čtení a psaní v již zmíněných cizojazyčných zemích. Výběr každé z nich je dán různými aspekty. Velkou Británii jsem zvolila z velkého zájmu o ní, Německo a Rusko z důvodu možnosti snadného získání materiálů a Holandsko, protože mnou již vypracované, k ucelení mé práce.

Názvy kapitol a podkapitol ukazují na snahu držet se přehlednosti tématu v každé zemi stejných bodů. V každé zemi nejprve charakterizují školský systém. V zemích jako je Velká Británie a Německo se vztahuje obecnému pohledu na metody čtení a psaní,

ve kterém zmi uji hlavn p ehled všech metod používaných nyní i v minulosti. Nejd ležit jšími ástmi jsou kapitoly o výuce tení a psaní, v nichž popisují, jak u itelé v sou asné době u í své žáky íst a psát.

V záv re né kapitole se na základ ur itých kritérií snažím o porovnání sou asného pojetí vyu ování tení a psaní v eské republice a ostatních zemích. T mito kritérii je nap . školský systém v jednotlivých zemích, za átek povinné školní docházky, metody ve výuce tení a psaní, u ebnice a didaktické materiály nebo spolupráce s rodi í. Na základ získaných informací o výuce v zahrani í navrhuji také obohacení naší výuky.

Doufám, že má práce bude p ínosem a inspirací pro budoucí u itele nebo zájemce o toto téma.

1. KLASIFIKACE ZÁKLADNÍHO VZD LÁVÁNÍ V ESKÉ REPUBLICE

Základní vzdávání v České republice se skládá ze dvou stupňů. První, 1. – 5. ročník, odpovídá ISCED 1. Druhý stupeň, 6. – 9. ročník, odpovídá ISCED 2. Na prvním stupni má každý učitel pílelenou svou třídu, ve které vyučuje všechny předměty. Na stupni druhém, provádí obvykle výuku v různých třídách učitel specializovaný na jeden až dva předměty. Splnění základního vzdávání je pro každého obana ustanoveno zákonem. Do školy mohou být přijati žáci, kteří k 1. září příslušného školního roku dovršili vku šesti let. Mže být přijato i dítě, které dovrší šesti let v době od pátku školního roku do konce kalendářního roku. Zde však musí být splněny dvě podmínky: dítě je duševně a tělesně způsobilé a o jeho přijetí žádají jeho zákonní zástupci.

Zralost dítěte pro školu se zjišťuje při zápisu do první třídy. V případě, že není dítě pro vstup do školy zralé, navštíví dále mateřskou školu a v některých případech přípravnou třídu. Asi 2 % žáků vstupuje do ZŠ z přípravné třídy. Od roku 2005 jsou přípravné třídy zizovány základními školami. Výhodou těchto tříd je malý počet žáků umožňující individuální práci s dětmi.

Obanové mají právo na bezplatné vzdávání na základních školách, které jsou od roku 1990 zizovány obcemi. Škola žákům poskytuje učebnice a další školní potřeby ve stanoveném rozsahu.

Školní rok začíná 1. zářím a koní 31. srpna následujícího roku. V průběhu školního roku mají žáci i učitelé prázdniny. Dělí se na jarní, podzimní, vánoční a velikonoční, pololetní a dále hlavní prázdniny (červenec a srpen). Žáci školu navštíví od pondělí do pátku, dopoledne i odpoledne. Po vyučovací hodině, která má 45 minut následuje přestávka.

Nový školský zákon z roku 2005 rozdělil strukturu vzdávacích programů do dvou úrovní. Rámcové vzdávací programy vymezují jednak cíle a formu, dále pak délku, povinný obsah vzdávání a některé okolnosti pro jeho realizaci. Zahrnuty jsou také podmínky pro žáky se speciálními vzdávacími potřebami. Ředitel školy dále vydává Školní vzdávací program, který je v určité míře ovlivněn jak Rámcovým vzdávacím

programem, tak podmínkami školy.

(http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_CZ_CS.pdf 2.3.2009)

1.1. Čtení a psaní v RVP, vzdělávacích programech a učebních osnovách

Jedním ze základních cílů 1. ročníku podle Vzdělávacího programu a Rámcového vzdělávacího programu, který určuje obsah výuky, je naučit žáky číst správně a plynule obsahově a didakticky vhodné texty. V těchto dokumentech je kladen důraz na porozumění, které je třeba efektivními způsoby rozvíjet již od počátků výuky čtení.

V různých vzdělávacích programech se setkáme s podobným pojetím, ale různou mírou konkretizace. V těchto dokumentech je také zdůrazněn význam rozvoje pozitivního vztahu ke čtení, rozvoje návyku využívat čtení jako prostředku komunikace a dalšího vzdělávání.

R. Wildová (2005) uvádí, že současně pojetí výuky mateřského jazyka jako celku preferuje jeho rozvoj jako významného prostředku komunikace a poznávání. Toto pojetí se odráží v konkretizaci cílů jednotlivých komponent zahrnujících čtení, psaní, pravopis, literární výchovu, komunikační schopnosti atd.

V současnosti probíhá výuka na základě Rámcového programu (RVP) a dobíhajících vzdělávacích programů „Základní škola“, „Obecná škola“ a „Národní škola“.

V následujícím textu se v rámci těchto základních dokumentů o vzdělávání zaměří pouze na čtení a psaní.

V „**Rámcovém vzdělávacím programu**“ (2007) je zařazena výuka čtení a psaní do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace. Tato oblast zaujímá stejně postavení ve výchovně vzdělávacím procesu. Jazykové vyučování vybavuje žáka znalostmi a dovednostmi, které mu umožní správně vnímat a rozumět jazykovému sdělení, rozumět jím, vhodně se vyjadřovat a účinně uplatňovat i prosazovat výsledky svého poznávání.

tení

Spadá do vzdělávacího oboru český jazyk a literatura. Vzdělávací obsah tohoto oboru určuje učivo, které je strukturováno do jednotlivých témat (tématických oblastí), a očekávané výstupy, které má žák zvládnout. V prvním období (1.– 3. třída) jsou výstupy pouze orientační (nezávazné).

Obecně se o výcviku tení do témat ve dvou složkách, které spolu úzce souvisí. Učivo o tení spadající do Komunikační slohové výchovy stanovuje, že má žák na konci 1. období ovládat například techniku tení nebo číst pozorně a plynule. Žák by měl také zvládat základní techniky mluveného projevu a vyjadřovat se na základě komunikační situace.

Učivo o tení zařazené do Jazykové výchovy se týká zvukové stránky jazyka, slovní zásoby a tvoření slov, tvarosloví a skladby. V rámci prvopočátečního tení nás zajímá pouze zvuková stránka jazyka, tedy sluchové rozlišování hlásek, výslovnost a modulace souvislého i.

Psaní

To, co by měli žáci zvládnout, je popsáno v RVP ve stejné oblasti, oboru a složkách stejně jako tení. V 1. ročníku ve výuce zamůžeme na dodržování správných hygienických návyků, jako je například správné sezení nebo držení psacího náčiní, a techniku psaní.

Obsah jednotlivých složek se vzájemně prolíná. Obecně jsou v RVP charakterizovány takto:

V Komunikační a slohové výchově se žáci učí vnímat a chápat různé jazykové sdělení, číst s porozuměním, kultivovaně psát, mluvit a rozhodovat se na základě přečteného nebo slyšeného textu různému typu vztahujícího se k nejrůznějším situacím, analyzovat je a kriticky posoudit jeho obsah.

V Jazykové výchově žáci získávají v domosti a dovednosti potřebné k osvojení spisovné podoby českého jazyka. Jazyková výchova vede žáky k přesnému a logickému myšlení, které je základním předpokladem jasného, přehledného a srozumitelného vyjadřování. Český jazyk se od počátku vzdělávání stává nejen nástrojem získávání vlnosti informací, ale i prostředkem poznávání.

(http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf 14.4.2010)

Ve vzdělávacím programu **Obecná škola** (Piha, P. a kol.: 1993) jsou činnosti v českém jazyce v 1. ročníku rozděleny do čtyř oddílů :

V oddílu 1. s označením „ Čtení a vztah k literatuře“ jsou uváděny tyto dílčí úkoly:

a) Úkoly k výuce čtení:

- rozvoj fonemického sluchu,
- poznávání písmen abecedy,
- nácvik techniky čtení.

b) Úkoly pro vedení žáka k literatuře:

- vnímání poslech výrazné řeči prózy i poezie,
- vyprávění o dojmech a tématech z řeči,
- vymyšlení a domyšlení příběhů .

S přípravou na budoucí výuku slohu úzce souvisí oddíl osnov českého jazyka a literatury, který je označen názvem „dorozumivací činnosti a schopnosti“.

Protože dorozumivací činnosti jsou vázány z velké části na jazykové projevy žáků , umožňuje tato složka českého jazyka v 1. ročníku i rozvíjení jejich čtení . Tím usnadňuje i výuce čtení.

V učebním plánu obecné školy jsou místo po dvou hodin přidělených jednotlivým předmětům procenta časového rozmezí z celkových 20 týdenních hodin pro 1. ročník.

Českému jazyku je přiděleno 29 % až 30 % z těchto 20 hodin. (Kivánek, Z.-Wildová, R. a kol.: 1998: 43-44)

Výuka čtení a psaní podle vzdělávacího programu Obecná škola

čtení

Čtení a psaní jako součást předmětu „ český jazyk a literatura“ jsou dovednosti, které dítě potřebuje k účinnému dorozumívání slovem a písmem. V českém jazyce však nejde pouze o mechanické zvládnutí čtení a psaní, ale o to, aby dítě uměle svých znalostí využít při styku s lidmi, při učení, sebevzdělávání i zábavě . Proto je v osnovách pro obecnou školu věnována mimořádná pozornost právě otázce *čtení s porozuměním*.

Osnovy požadují, aby čtení bylo dále podpořeno jako kulturní činnost, která jim pomůže zprostředkovat kulturu národa i celého lidstva. Dítě je třeba

učit hledat informace ve slovnících, encyklopediích, v literatuře a faktu, krásné literatuře a v odborných statích. Čtení má velký význam i pro formování mravních postojů. Děťmi se dříve seznamují s různými příběhy a ztotožňují se s jeho hrdiny. Tím si ujasňují svůj pohled na svět, vyhraňují si svoje mravní postoje a předepisují. Návrh učebních osnov obecné školy nepředepisuje žádnou úroveň učebnic čtení ani metodu práce. Učitel má volnost výběru. Při nácviku čtení se nemá spěchat, vhodné je pomalu přecházet ke krátkým textům. (Návrh učebních osnov obecné školy, 1993, s. 6)

Prostřednictvím pohádek si děti lépe pamatují písmena. Nácvik techniky čtení postupuje přes čtení písmen, slabik a slov s otevřenými a zavřenými slabikami ke čtení krátkých vět, textů z tabule, slabikářů, až jsou žáci koncem roku schopni číst knihy s větším typem písma a přímým textem. Na rychlost čtení se neklade důraz. Žáci mají číst svým individuálním tempem, ale bez nesprávných návyků (hláskování, šeptání, ukvapeného domýšlení slov, dvojího čtení).

Psaní

Při výuce psaní máme učitel postupovat podle samostatně zvolené metodiky. Doporučuje se využívat všech dostupných materiálů, cviků, písanek. Je důležité, aby děti pracovaly uvolněně. Mají v dle, pro který tvar procvičují. Je vhodné porovnávat psací cviky, jimiž je zdokonalována jemná motorika ruky. Žáci nejduvíve pohybem znázorňují kroužení, houpání, šroubování, poskakování, navíjení apod. Tyto cviky z prostorové hry přeneseme na velkou plochu papíru. Postupuje se od psaní prvků písmen ke psaní malých a velkých písmen, jejich spojováním do slabik, slov až ke jednoduchým větám. Provádí se opis a přepis textů.

Vhodné je psaní velkých tvarů krouží na tabuli nebo malou tabulku. Při psaní těchto velkých tvarů máme učitel zpočátku vést dítěti ruku. Chybné tvary máme dítěti bez strachu mazat a opravovat. Při psaní učitel neustále sleduje správné sezení a držení psacího náčiní. Děťmi se učí uklidit své pracovní místo, s psacím náčiním šetrně zacházet a správně je ukládat. (Fabiánová, B.-Havel, J.-Novotná, M.: 1999: 30-31)

Ve vzdělávacím programu **Základní škola** (kol. autor : 1995) je český jazyk v 1. ročníku dotován v učebním plánu 9 vyučovacími hodinami. V programu se předtím, že vyučovací předmět český jazyk má v 1. ročníku komplexní charakter. V učebním plánu nejsou předepsány úrovně po čtyřech vyučovacích hodinách pro čtení, psaní

a literární výchovu, jako tomu bylo v koncepci základní školy z r. 1976 (v ní bylo v nováno

5 hodin tení, 3 hodiny psaní a jedna hodina literární výchovy). V 1. ro níku se po ítá s tím, že u itel dle vlastního uvážení a situace žák jednotlivé složky eského jazyka bude vhodn uspo ádávat do vyu ovacích hodin, p ípadn integrovat í s dalšími vyu ovacími p edm ty. (K ívánek, Z.-Wildová, R. a kol.: 1998: 43-44)

tení a psaní podle vzd lávacího programu „Základní škola“

tení

Co se týká u iva tení a psaní, nejsou zde podstatné odlišnosti od návrhu osnov obecné školy. tení a psaní jsou spolu t sn spjaty. Ve tení se postupuje v 1. ro níku od p ípravných zrkových a sluchových cvi ení ke tení slabik a uv dom lému tení krátkých slov a v t s akcentem na z etelnou a spisovnou výslovnost. Nezapomíná se ani na poslech literárních text . Na konci roku by žáci m li íst jednoduchý text plynule a s porozum ním. Orientují se v textech slabiká a ítanek a znají í n který d tský asopis.

Psaní

Výcvik psaní za íná v 1. ro níku p ípravnými cviky pro uvol ování ruky k psaní a kresebnými cviky velkých tvar . Následuje psaní jednotlivých prvk písmen a íslic (áry, oblouky, zátrhy, ovály, kli ky, vlnovky). Doporu uje se individuáln podle pot eby používat pomocné liniatury. P í psaní se sleduje ítelnost, úhlednost, celková úprava písemného projevu a dodržování základních hygienických návyk (sezení, držení tužky, umíst ní sešítu a jeho sklon, hygiena zraku, zacházení s psacími pot ebami). Na konci 1. ro níku mají žáci um t psát správné tvary písmen a íslic ve v tší velikosti a liniatu e, psát a spojovat písmena, slabiky a slova, dodržovat interpunkci, správné po adí písmen a úplnost slov. Umí p evád t slova a v ty z podoby mluvené do podoby psané. (Fabiánová, B.-Havel, J.-Novotná, M.: 1999: 30-31)

2. PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY TENÍ A PSANÍ V ESKÉ REPUBLICE

Vyuování tení a psaní v 1. ro níku základní školy navazuje na e ové dovednosti dít te p edškolního v ku, na jeho znalosti jednoduchých forem slovesného um ní, tj. íkadel, básní ek, písni, p ípadn na schopnosti reproduk ní, vypráv ní pohádek a p íb h . Úrove t chto dovedností závisí na tom, zda rodinné prost edí je více i mén podn tné, zda dít navšt vovalo mate skou školu. Svým podílem p íspívají i masová média a video technika. Nejd ležit jším initelem v rozvoji e i dít te však z stává rodinné prost edí.

U itel 1. ro níku se tedy na za átku školní docházky setkává se žáky, kte í mají rozdílnou úrove rozvoje e i a jeho úkolem je nau it všechny d tí psát, íst s porozum ní m p ím ený text, vyjad ovat se spisovn a kultivovan , u it je vnímat, prožívat a hodnotit um lecký text. (Frühaufová ,V. a kol.:1991: 5)

Proces rozvíjení po áte ního tení bývá spojován již s prvním prohlížením obrázk . Z hlediska v ku dít te se tyto po átky datují kolem prvního roku jeho života. Postupn je grafický kód obrázk nahrazován znakovým kódem tišt né e i a dít si za íná uv domovat rozdíl obrázek – písmeno, pozd ji psané slovo. Proces rozvoje „p ed tená ských“ dovedností je úzce provázán s rozvojem mluvené e i a s rozvojem „psaní“. (Wildová, R.:2005: 24)

V 1. ro níku základní školy hraje nejd ležit jší roli po áte ní rozvíjení tená ských dovedností. Ve školách v eské republice se v dnešní dob uplat ují ve výuce tení t i metody. Je to metoda analyticko – syntetická, kterou v 80. letech podrobn ji rozpracovala J. H ebejková (1984), metoda genetická, jejíž autorkou je J. Wagnerová (1998) a metoda analyticko – syntetická bez tvorby slabik od M. ížkové (2006).

Podle naší tradi ní metodiky psaní se nácvikem psaní za íná v 6 ti letech, tedy v 1. roce školní docházky. Po ítá se s p edškolní p ípravou a s p ípravným obdobím na ZŠ. Rozvoj grafomotoriky je v té dob podporován uvol ovacími grafomotorickými cvi eními a jsou rovn ž rozvíjeny další složky, které se podílejí na výkonu psaní.

Plán u iva, jeho rozvržení do školního roku, bylo nedávné dob pevn stanoveno a bylo závazné. Zna né tempo a množství u iva, které bylo naplánované pro n které m síce – to vše zp sobovalo d tem obtíže.

V současnosti mají učitelé možnost přizpůsobit některé aspekty výuky potřebám dětí na základě své diagnostické činnosti – například prodloužit přípravné období, upravit množství úloh, doplnit obsah atp. Mohou tedy (a měly by) přizpůsobit tempo, metody, obsah a další prostředky potřebám a možnostem dítěte. (Doležalová, J.: 1996: 5)

3. VÝUKA ČTENÍ A PSANÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V následujících kapitolách se vyznačí metoda čtení a psaní v české republice. Jsou to metody, podle kterých v současné době probíhá výuka na českých školách.

3.1. Současné metody ve výuce čtení

3.1.1. Metoda analyticko-syntetická (slabiková)

Tato metoda je též nazývána hlásková nebo zvuková. Je založena na zásadě, že správně můžeme říct jen tehdy, když pochopíme hláskovou stavbu slov.

Tuto metodu rozpracoval již v roce 1864 *K. D. Ušinskij* (1824 – 1870). U nás považujeme za tvůrce hláskové metody *J. V. Školu*, který ve Školce (1839) a v Malém Čtení (1840) hlásal stejné zásady, jaké jsou základem současné hláskové metody. Vycházel z mluvené řeči, učiteli analyzovat slova ve složky (slabiky) a v hlasy (hlásky). Po vyvození hlásky se učitel učil poznávat písmeno a říct otevřené slabiky. Jako pomůcky se používalo skládací abecedy. S psaním se začínalo až po dokončení počátečního výcviku ve čtení.

Metoda vychází z mluveného slova. Žáci si osvojují novou hlásku vyvozením ze slova. S vyvozenou hláskou je pak spojeno písmeno a žáci říkají slabiky a slova obsahující toto písmeno. Při čtení používají analýzu i syntézu. Rozkládání slova na slabiky a hlásky je proces analytický, spojování hlásek ve slabiky a slabik ve slova je proces syntetický.

Některé autoři (např. J. Vinšálek) vytýkají metodě analyticko-syntetické, že předem eliminuje jednotlivé prvky řeči a z nich pak náročně syntetizujícím způsobem vytváří počáteční čtení v nevhodném stádiu jejich myšlenkového rozvoje. Závažným argumentem je, že dítě v tomto věku nemá schopnost diferenciací, analýzy a syntézy. Zkušenější učitelé uvádějí, že metoda analyticko-syntetická, i když byla pokrokem proti metodě písmenkové a hláskovací, neudělala čtení snadnější a zajímavější.

Jiní auto i naopak uvádí, že je tato metoda vzhledem ke struktuře českého jazyka pro nás nejpřijatelnější, a proto je také nejrozšířenější i v současných učebnicích prvoplateční.

Systemy využití plateční metodou analyticko-syntetickou byl podrobně rozpracován kolektivem pod vedením J. Hřebkové. (Santlerová, K.: 1995: 20)

Elementární výcvik plateční prochází třemi stupni: etapou jazykové přípravy žáků na plateční, etapou slabik analytického způsobu plateční a etapou plynulého plateční slov. Popisy jednotlivých etap nalezneme v uvedených publikacích od autorů J. Hřebkové, R. Wildové, Z. Křivánka, K. Santlerové aj.

Etapa jazykové přípravy

Santlerová (1995) uvádí, že jde o období přípravy fonemického sluchu. V tomto období žáci rozeznávají různé zvuky podle druhu, intenzity, polohy a polohy (klepání na sklo, decho, mákání papíru, cinkání klíče apod.). Žáci se učí správně vyslovovat, rozlišovat slova a významy, chápat vztah slabiky a hlásky (písmene), poznávají všechny samohlásky a souhlásky s, l, m, n a provádějí analýzu a syntézu slabik složených z těchto hlásek. Podobně se zmíní Zdeněk Křivánek a Radka Wildová (1998: 45): „V průběhu tohoto období se žáci připravují na výuku plateční tím, že si hravou formou rozvíjejí duševní procesy, které jsou nezbytné pro učení plateční, učí se pracovat se zvukovým materiálem slova a osvojují si první zásobu písmen a provádějí řadu přípravných cvičení k pochopení syntézy slabiky z hlásek a analýzy slabiky na hlásky a dělení slov na slabiky.“

V tomto období se využívá učebnic typu Živé abecedy jako například Veselá písmenka od nakladatelství Fortuna nebo První písmenka od nakladatelství JINAN. V jednotlivých učebnicích jsou různé znáznačeny a v různých množstvích zastoupena písmena, slabiky a slova.

Etapa slabik analytického způsobu plateční

Děle se na následující fáze:

- a) plateční otevřené slabiky ve slovech (máma, Ota);
- b) plateční uzavřené slabiky na konci slov (les, orel);

c) tení otevřené slabiky trojpísmenné (sto, stojí) a slova se dvěma souhláskami uprostřed (myška, babička);

d) tení slov se slabikotvorným r, l (vlk, krk), slova s písmenem – d, t, n, b, p, v a se slabikami di, ti, ni.

V této etapě tou žáci ze Slabikáře. Stále se rozšiřuje fonemický sluch, cvičí se analýza a syntéza slov. Žáci mají na základě těchto procesů určit pořadí slabik ve slově a hlásek ve slabice, aby se předcházelo záměně a přehazování písmen, jak tomu často bývá při použití metody globální. Žáci si postupně automatizují poznávání písmen abecedy (malých i velkých, tiskacích i psacích).

Etapa plynulého tení slov

V poslabikářovém období se technika žáků postupně plně automatizuje od syntézy hlásek-písmen ve slabiky všech typů k syntéze různých typů slabik ve slova. Slova mají v této etapě žáci říst již plynule a s porozuměním.

Cílem výuky v prvním ročníku je naučit žáky říst správně, s porozuměním, plynule po celých slovech a mluvních taktech jednoduché vety krátkých a prodloužených textů. Žáci též mají umět odpovídat správně na otázky týkající se porozumění obsahu přečteného textu. Důraz se klade i na správný přízvuk a intonaci.

Při použití analyticko-syntetické metody ve výuce tení se vychází z jednoty celku a částí v rámci slova. Nejen v období přípravy, ale i v období vyvozování abecedy se zdá, že uje analyticko-syntetická práce se slovem. Jak již bylo uvedeno, jde o rozklad slov na slabiky a slabik na hlásky a skládání hlásek ve slabiky a slabiky ve slova za opory kinestézie, tj. činnosti mluvidel. Vedle této akusticko-kinestetické analýzy a syntézy se cvičí i analýza a syntéza optická, tj. rozklad tištěných nebo psaných slov na slabiky, slabik na písmena a jejich skládání zrakem. Dále se provádí cvičení ve spojování obou těchto činností.

Žáci se učí říst splývavým hláskováním (spojení dvou písmen – hlásek) a vázaným slabikováním (spojení dvou a více slabik ve slovo).

Příklad: tení slova máma

1. Rozložení slova zrakem na slabiky: má-ma.
2. Provedení optické analýzy první slabiky (asociace písmen a hlásek: m, á).

3. Optická syntéza první slabiky, tj. syntéza zvukov motorická (akusticko-kinestetická) a vyslovení p e tené slabiky má.
4. Provedení analogického postupu p i tení druhé slabiky ma a spojení slabik ve slovo.
5. Spojení formy p e teného slova s jeho významem (porozum ní obsahu).

Základním rysem tohoto systému elementárního tení a psaní je požadavek cílev dom , postupn a soustavn rozvíjet ve všech hodinách tení analyticko-syntetickou innost p i práci se slovem tak, aby se vytvo ıla schopnost žák hbit a p esn rozkládat a skládat slova a jejich ásti. Výcvik tení a psaní je propojen. (Santlerová: 1995: 21-22)

3.1.2. Metoda genetická

Tato metoda od PhDr. J. Wagnerové CSc. (1998) je ur itým p echodem k metod globální. Je založena na principu historického písma. Vede žáky zkrácenou cestou vývojem písma od prvních za átk , kdy lov k používal ke svému vyjad ování myšlenek kresby, symboly, až po dnešní písmo.

Pro d ti je velmi zajímavé h lkové písmo (tém každé šestileté dít se umí podepsat h lkovým písmem). Je jednoduché, skládá se jen z rovných ar a oblouk . Toho lze využít ve výuce. K tomu, abychom žáky nau ılı rychleji chápat obsah teného, je t eba použít nejen dobrou techniku tení, ale také rozvíjet všeobecné vzd lání d tí a rozši ovat slovní zásobu.

Podle genetické metody se žáci nejprve u í íst a psát velká tiskací písmena abecedy. K vyvození písmen se využívají k estní jména žák – ve form zkratek píší h lkovým písmem nap . A – Ani ka. Znak „A“ znamená písmeno a hlásku – a. Ve t íd by m la viset velká tiskací abeceda, aby žáci mohli kdykoli nahlédnout.

Do hodin jsou pravideln za azovány cviky na rozvoj fonematického sluchového vnímání, zejména hlásková syntéza slov – nap . „Co je to N-O-S?“. U itel hláskuje svižn nejprve slova foneticky jednoduchá, pozd ji t žší víceslabi ná slova. Ke tení se nepoužívají slabiky, ale d ti si vyhlávkují a p e tou slovo najednou – nap . J-Á-J-A – JÁJA.

Pechod ke tení malých tiskacích písmen je plánován na dobu, kdy se pechází z první ásti ítanky ke druhé. Malá tiskací písmena se však nezapisují hned, ale až když d ti písmena umí bez problému pe íst (asi polovina listopadu).

PhDr. Jarmila Wagnerová CSc. (1998) ve své metodické píru ce k u ebnici „U íme se íst“ popisuje výuku tení pomocí genetické metody. Navazuje na myšlenky Josefa Kožíška, který používal tuto metodu ve své u ebnici Poupata a Václava P íhody, který propagoval metodu globální, ze které vychází metoda genetická. Jako pom cka pro výuku tení genetickou metodou slouží u ebnice U íme se íst. Ta se skládá ze dvoudílného souboru ítanek. U íme se íst pohádky a Už umíme íst.

Pro pedestalavu nácviku tení pohádky uvádím metodický postup, doporu ovaný v metodické píru ce.

1. U ítel motivuje žáky ke tení pohádky Žabí král (skákání jako žáby, aj.)
2. Následuje tení neznámých slov z tabule

TADY

MO ÁL (Co je to?)

RÁKOSÍ (Co je to a kde to roste?)

VESELE (Jak je mám, když n co d láme vesele?)

3. tení textu z u ebnice
4. Zápis do sešitu: ŽABÍ KRÁL

Jak již bylo e eno globální metoda pechází do metody genetické. Umož uje rychlejší nácvik a pedevším tení s porozum ním. Opakováním si žáci mají zapamatovat obrazy tišt ných slov, takže mohou porozum t textu, aniž by znali písmena. Teprve po zapamatování ur íté zásoby obraz se má usnadnit analýza nap . azením slov se stejnými za áte ními písmeny, slabikami apod. Po osvojení ur íté ásti písmen se procvi uje syntéza slov. V dalším období výcviku tení se cvi í tení slov obtížn jších. (Wagnerová, J.: 1998)

Pro zajímavost cituji ást textu, která popisuje Kožíškovo smýšlení o tení a psaní: „ tení a psaní jsou ínnosti tak vzájemné, že u it jednomu bez druhého by nem lo smysl. Souvislost ale ještě neznamená, že i jejich pom r k dít ti je rovnocenný. Podmínky, za kterých pracuje písa , jsou jiné, než podmínky, za kterých pracuje tená . Písa i je písmo prost edkem, aby vyjád il své myšlenky, tená i je prost edkem, aby cizí

myšlenky objevil. U tená e se objevuje mechanický pochod, to je poznávání písmen a hlásek, spojování hlásek do slov. P i duševním pochodu dochází k reprodukci p edstav a spojování p edstav v myšlenku. Proniknutí k myšlence je podstatným znakem tení. U písá e se jako první výkon objevuje duševní pochod, to je myšlenka a rozklad myšlené v ty na slova. P i mechanickém pochodu písá rozeznává hlásky a písmena a spojuje písmena do slov. Písá ský výkon po íná tedy myšlenkou a kon í tam, kde tená ský výkon za íná. Pro písá e je myšlenka východiskem, pro tená e cílem. J. Kožíšek se rozhodl uvést žáka nejd íve do funkce písá e a p echázet k funkci tená e. Proniknutí k myšlence se stává pro dít podstatným znakem tení.“ (Wagnerová, J.:1998: 8-9)

3.1.3. Metoda analyticko – syntetická bez tvorby slabik

Metoda, která zde bude popsána, se využívá v eských školách pom rn krátkou dobu. Metodická p íru ka byla vydána roku 2006 nakladatelstvím Fortuna.

Od klasické metody analyticko-syntetické se tato metoda liší tím, že vynechává tvorbu slabik. Technika tení vychází áste n z metody genetické, která byla p íblížena v p edchozí kapitole. Mezi t mito metodami je hlavním rozdílem to, že v metod analyticko-syntetické bez tvorby slabik je sou ástí procvi ování tení i zapisování slov, respektive jejich opisování. To, co si d tí p e tou, to napíše, a tím si i lépe zapamatují.

„V analyticko-syntetické metod s vynecháním tvorby slabik místo skládání písmen ve slabiku a následn pak jednotlivých slabik ve slovo sestavujeme z jednotlivých písmen rovnou celé slovo bez slabikování. Výjimku tvo í pouze skupiny di, ti, ni, d , t , n , b , p , v , m , f , které doporu ujeme íst jako celek.“ (ížková, M: 2006: 5)

V metodické p íru ce pro u ebnici využívající této metody od Miroslavy ížkové, která se nazývá „ tení 1 pro prv á ky“ je zachována klasická forma nácvi ku jednotlivých písmen. Je to p edevším pomocí obrázk , modelování, kreslení a zapisování h lkového písma a poslouchání emocionáln lad ných p íb h o písmenkách.

V textech, které mají žáci íst je vždy probíráno jen jedno nové písmeno. Ze za átku

volíme kratší slova. Nejprve se učí číst pouze písmena velké tiskací abecedy, která skládají ve slova bez slabikování. Napsané slovo nejprve zřetelně analyzují na jednotlivá písmena, což znamená, že čtou jednotlivá písmena nahlas. Pak následuje sluchová syntéza a žáci čtou celé slovo.

Soubor cvičení čtení je také zapísování slov. Jde v podstatě o přepisování (napodobování) tiskacích písmen velké abecedy. Až později používáme úkol „napiš“. Co dítě přečte, to napíše, a tím si to lépe zapamatuje. Zapísování písmen je v této fázi pouze prostředek k osvojení čtení, nikoli písmařská dovednost.

Nácvik čtení můžeme rozdělit do několika etap:

1. Seznámení se s velkými tiskacími písmeny a sluchová syntéza a analýza slov.
2. Postupné cvičení jednotlivých písmen a čtení textu psaného velkými tiskacími písmeny.
3. Čtení skupin DI, TI, NI, D, T, N, B, P, V, M.
4. Přechod k tiskacím písmenům malé abecedy.
5. Přechod k plynulému čtení.

M. Řízková tvrdí, že se jedná o metodu, která je jednoduchá a umožní žákům rychlý čtenářský postup. Žáci skládají od počátku rovnou celá slova, což vede ke čtení s porozuměním a také k navození přirozeného zájmu o četbu. (Řízková, M.: 2006)

3.2. Současné metody ve výuce psaní

V dnešní době se na českých školách učí žáci psát pomocí dvou metod a to podle metody klasické nebo metody inovativní. Za zmínku také stojí nově navrhaný typ písma od Radany Lencové, který se nazývá Školské písmo – Comenia Script.

3.2.1. Metoda klasická (stávající)

V období příprav na psaní se do výuky zavádějí činnosti na zlepšení jemné motoriky, například vytrhávání z papíru, modelování, navlékání korálek, vystihování apod.

Následují kresebné cviky na uvolnění ruky, psaní prvků jednotlivých písmen a psaní celých slov, nejduvše jednoslabiých, pozduji dvou a viceslabiých. Dbá se na dodržování kulturně hygienických návyků. Velmi důležitý je vzor učitele. K nácviku psaní se využívá i básně.

Metodikou analyticko-syntetického postupu psaní se zabývali především Jarmila Hebejková (1984) a Václav Penc (1968). Můžeme vysledovat tři základní charakteristické znaky:

a) výrazné uplatnění didaktických zásad

Zásady postupného zvyšování náročnosti – například nácvik psaní je veden od kresebných cviků a prvků písmen po nácvik psaní, písmen, slabik, slov a vět. Postupně jsou nacvičovány slabiky a slova stále obtížnější stavby. Písemná cvičení jsou rovněž zadávána dle obtížnosti (opis, popis, diktát).

Zásady názornosti – vzor písmene (slabiky, slova) je žákem předepsán na tabuli i v sešitu a několikrát se jím postup psaní předvádí a vysvětluje.

b) využití analyticko-syntetických činností

Tvar nového písmene je při nácviku rozkládán na prvky a znovu spojován v celek. Nácviku psaní slabik (slov) předchází rozklad na hlásky (u slov na slabiky) a následuje napsání slabiky (slova) jako celku. Obdobné je to též u nácviku psaní vět.

c) souběžný nácvik čtení a psaní

Nácvik psaní v 1. ročníku ZŠ je na začátku školního roku zaměřen na uvolnění celé paže. Dělá se tak pomocí činností, které procvičují hrubou motoriku a uvolní ramenní kloub a loketní klouby. Cvičí však zejména jemnou motoriku, svaly a klouby prstů, uvolní zápěstí.

Potom žáci postupují k předepsaným kresebným cvikům. Pro jejich realizaci je velmi důležité, jsou-li motivovány nějakým pohybem, například „myška hledá úkryt“ nebo „v letka poletuje mezi květy“. Cviky se doporučují psát vstoje, volnou rukou na plochu většího formátu (tedy na balicí papír, nelinkovaný list formátu A5, na tabule).

Vlastní nácvik psaní za jiná nejjednoduššími písmeny e, é, i, í, u, , ú, m. Při nácviku psaní písmen se srovnávají tvary tiskací a psací abecedy. Psací pohyb je provázen slovním popisem.

Pomocí tení a psaní i pomocí obrázk , které pojmenovávají, je neustále upev ována hláska a písmeno (v tiskací i psací podob).

K upevn ní znalosti tvar písmen se užívá p edevším opisem, p episu i diktátu.

Psaní slabik, slov a v t se opírá o akusticko-kinestetickou analýzu slyšené slabiky (slova) a syntézu grafomotorickou. Zraková p edstava kontroluje psací pohyb. I nadále pokračuje nácvik psaní nových písmen. Využívá se p episu, opisu i diktátu.

Úkolem další etapy výcviku psaní je ovládnout tvary písmen a jejich spojování, individuáln napravit grafické odchylky ve tvarech písmen, osvojit a upev ovat n která pravopisná pravidla a zdokonalovat žáky v opisu, p episu, diktátu a ve psaní dle obrázk . U í se samostatné písemné práci podle zadání. (Doležalová, J.:1996: 29-34)

3.2.2. Metoda inovativní

Metoda alternativní vznikla v 90. letech, autorkou je doc. PhDr. Jana Šemberová, CSc. Ve svých pracích zd vod uje nutnost poskytnout pomoc písá m za áte ník m p i nácviku psaní, nebo mají mnoho problém p i provád ní této innosti a dopoušt jí se mnoha chyb.

V nují mnoho asu prostorové orientaci v sešit , kde jim je jedinou oporou linka a p edepsaný vzor. Žáci za ínají psát do sešitu s nejistotou a rozpaky. Odhadují za átek tahu písmene, jeho výšku a ší ku, odstupy a proporce. Se vzdalujícím se vzorem p ece ují velikost písmene. Vzorek se dostává do periferní zóny zrakového pole, takže vzhledem ke srovnávání r zných znak a prvk písmene se vzorem narušuje koncentrace pozornosti žáka. N kdy však dochází k tomu, že žák p edepsaný vzor v bec nevnímá a soust e uje se jen na psaní „svého“ tvaru písmene. Žák musí myslet ještě na správné sezení, správné držení psacího ná iní, na správné umíst ní sešitu. Dále kontroluje utvá ený tvar a stopu pera, která vede nejistým pohybem ruky, jenž je nedostate n koordinován se zrakovou p edstavou písmene.

J. Šemberová navrhuje metodický postup ncviku psaní, který užívá principu vyd lení op rných bod na pomocné liniatu e. Tyto prost edky se jeví velmi vhodné také k navozování uv dom lé sebekontroly žák . Ve svých experimentech vychází z teorie J. P. Galperina o utvá ení rozumových operací.

Velkému množství požadavk , které klade psaní, se za ínající písá t žko brání, nebo nemá úplnou soustavu op rných bod a pravidla správného provedení celé innosti. Dokud mu nebudou poskytnuty, bude se žák u it psát nahodíle a s námahou, bude se u it psát dlouho a se adou chyb.

Také klade d raz na 1. etapu – tzv. orienta ní. Žáci mají dostat úplný p ehled podmínek, podle kterých se mají orientovat zadaném úkolu. Již v p ípravném období (než píší první písmeno) se žáci u í hravou formou nacházet systém orienta ních bod ve všech díl ích p ípadech. Jejich nalezení a vy len ní urychluje pozd ji vlastní proces ncviku psaní, odstra uje chyby a rozvíjí žákovu aktivitu. (Doležalová: 1998: 44 – 45)

3.2.3. Nové školské písmo - Comenia Skript

Novým návrhem školního psacího písma je abeceda Comenia Script, kterou navrhla Radana Lencová (2008). Písmo, na kterém pracovala spolu s dalšími eskými grafickými designéry a autory písma, má zkvalitnit nap íklad míru pozornosti p í tení a schopnost porozum t textu.

Comenia Script je praktické psací písmo pro d ti, které je jednoduché, moderní a sou asné. Má sloužit jako základní psací tvar, který bude obohacen o individuální tendence každého písá e, který si písmo p izp sobí: v abeced je n kolik písmen, jež mají více tvarových variant. Pro speciální ú ely je vypracována také bezserifová forma písma. Comenia Script m že rovn ž posloužit i k saz b , nap . ve školním prost edí nebo v d tské literatu e.

(http://www.lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo 13. 2. 2010)

Písmo Comenia Script

Velká abeceda

Abeceda, která připomíná tiskovou kurzívu, vychází především z renesanční italiky. Inspirací pro vytvoření velké abecedy byl příklad z renesance. Spojením velké a malé abecedy byl vytvořen iteltný a praktický celek. Většina horizontálních tahů začíná jemnými přetahy vlevo (B, D, E, P, R, F), které vznikají při normálním rytmu psaní. Zvýraznit se mohou při rychlejší psaní, čímž dostane písmo osobitý výraz.

Malá abeceda

Není to přímo renesanční kopie, ale inspirace základní kóstrou malé abecedy a také renesančním psacím postupem. Pro tento postup jsou charakteristické díčky bez smyčky a místo napojování písmen. Základní kresba malé abecedy má otevřenější formu, což znamená, že je lépe iteltná a zároveň připravena na individuální úpravu u každého dítěte.

Tvarové varianty

V abecedě najdeme několik písmen, které mají více tvarových variant. Děti mohou používat obě varianty nebo si vybrat jednu, jež jim více vyhovuje.

Dalšími znaky u písma Comenia Script jsou například nespojování písmen velké a malé abecedy (fungují ve své izolované formě), sklon písma není striktně určen (je jedním z individuálních znaků osobnosti) nebo vypracování bezserifové (bezpatkové) varianty písma.

Postup při výuce

Doležitou didaktickou pomůckou při ncviku psaní písma Comenia Script je „Balíček Comenia Script“. Obsahuje praktický manuál – textovou část – Comenia Script. Postup výuky je následující:

1. Před vlastním ncvikem seznámíme děti s různými typy obrázků „Comenia Pictures“. Vizuelně si postupně zapamatují písmeno a postupně ho začnou psát.

2. Procvi ujeme hrubou motoriku psaním zv tšených písmen a íslic (v sérii list „Duhové písmo“). D ti píší nejprve pastelkami, voskovkami nebo vodovkami, pozd ji tužkou a v záv ru perem. Vždy se procvi uje psaní pouze jednoho písmene.

3. Samotný postup závisí na tom, jakou metodou se na škole vyu uje (genetická, analyticko-syntetická apod. Jako písanky mohou posloužit volné listy z p ílohy manuálu, které jsou zvláš pro praváky a leváky. Ješt p ed psaním samotného písmene je dobré procvi it s d tmi všechny psací prvky – tahy rovné, šikmé a kulaté. Poté se již procvi ují jednotlivá písmena, slova a v ty.

4. D ti mohou používat od za átku abecedu na pruhu papíru, kterou si p ílepí na st l nebo tahák „Abeceda“, díky kterým mohou kdykoli konfrontovat obrázek s písmenem.

Metodika výuky psaní písma Comenia Script také upozor uje na správné psací návyky. Popisuje správné sezení, polohu papíru p í psaní nebo držení psacího ná íní.

(http://www.lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_dotazy/comenia_script_dotazy_text 12.2. 2010)

4. RUSKÉ ŠKOLSTVÍ

4.1. Klasifikace školského systému v Rusku

Povinná školní docházka začíná v 6. roce života dítěte, v případě odkladu v 7. roce a trvá zpravidla do jeho 15 let. Vzdělání lze získat formou denního a externího studia, studia při zaměstnání, výchovou v rodině a formou sebevzdělávání.

Obsah vzdělání vymezují rámcové vzdělávací standardy realizované prostřednictvím vzdělávacích programů (osnov), a to v rámci všeobecného a odborného vzdělání. Každá škola má právo upravit si konkrétní obsah těchto programů, počty školní docházky, délku jejich jednotlivých stupňů, formy hodnocení žáků atd. Uitelům je dána maximální svoboda volby u učiva a vyučovacích metod. Každý občan má právo na výběr školy a způsob získání vzdělání.

Struktura školského systému:

Školský systém je chápán jako systém celoživotního vzdělávání, který tvoří:

- předškolní výchova
- státní všeobecné vzdělávání
- odborné vzdělávání
- vysokoškolské a postgraduální vzdělávání
- speciální výchovně vzdělávací zařízení
- doplňkové vzdělávání.

Předškolní výchova

Předškolní výchova se realizuje v zařízeních, které navštěvují děti ve věku od 2 do 6 nebo 7 let. K základním úkolům těchto institucí patří upevnění zdraví dětí, jejich fyzický, intelektuální a emocionální rozvoj. Dále vytváření podmínek pro rozvíjení detské fantazie, tvořivosti a obecných lidských hodnot.

Podle svého určení se předškolní zařízení dělí na *obecně rozvíjející kompenzační* (pro děti vyžadující korekce psychického nebo fyzického rozvoje),

dohledu a zlepšování zdraví(pro děti potřebující podporu fyzického rozvoje a stálý lékařský dohled) a zařízením *kombinovaná*.

Střední všeobecné vzdělání

Střední všeobecné vzdělání je centrálním článkem školského systému. V jeho rámci existuje mnoho druh škol.

Hlavními úkoly všeobecných vzdělávacích škol je vytváření příznivých podmínek pro rozumový, mravní, emocionální a fyzický rozvoj osobnosti, zformování v daného svotového názoru, zprostředkování systému v domostí o přírodu, společnost a lovku a vypracování způsob samostatné činnosti.

Systém středního všeobecného vzdělávání zahrnuje *poáte ní, základní a vyšší školu*. Střední všeobecné vzdělání trvá 11 let. Tohoto 11 let je rozděleno na elementární (1. – 4. třída), střední (5. – 9. třída) a dodatečné (10. – 11. třída). Základní střední školy poskytují poáte ní a základní střední vzdělání, úplné střední školy poáte ní, základní a úplné střední vzdělání. Většina žáků získává poáte ní a základní střední vzdělání na všeobecných vzdělávacích školách. (Ježková, V. a kol:1996: 70-73)

4.2. Výuka čtení v Rusku

V dnešní době je nejaktuálnější výuka čtení a psaní podle ruské abecedy, jejímiž autory jsou V. G. Gorki, N. Fedosov a V. A. Kiryushkina. U ruské abecedy využívá velké množství teoretických faktů využívaných ve starších ruských učebnicích Primer a Abeceda. Je do ní přenesena metodologická tradice a spousta praktických zkušeností, které učitelům usnadní práci s touto novou ruskou abecedou. Pro lepší orientaci byla vytvořena metodická příručka pro výuku čtení a psaní. Dále jsou pracovní sešity navržené pro práci s Ruskou abecedou.

Z metodického základu čtení a psaní pro Ruskou abecedu vyplývá:

- součástí výuky tvrdých a měkkých samohlásek,

- využití kreativních modelů různých typů slabik a slov, které dětem pomáhají zafixovat si jejich zvukovou i grafickou podobu,
- zvládnutí a upevnění se učitelů tzv. fúze – slabikového tvaru,
- zvýraznění „zvuk“ a studium jejich vlastností a znaků,
- utváření u dětí hlavních věkových dovedností – mluvení, poslech, čtení a psaní,
- rozvoj emocionální sféry dětí na základě výchovného působení.

Výuka gramotnosti může probíhat různě dlouhou dobu. Učitel v prvním ročníku ZŠ bere ohled na zvláštnosti této fáze a podle toho postupuje časový plán. Existuje mnoho variant pro výstavbu hodin (lekci) uvedených v metodické příručce. Učitel může postupovat přesně podle návodu, držet se některých částí nebo je může kombinovat.

Využívání začíná *„První fáze“*. Učitel seznamuje žáky s upevněním, vysvětluje, co je to mluvená písmena, kolik má ruská abeceda (azbuka) písmen a jak pracovat s pomůckami. Hlavním faktorem je zdokonalování porozumění mluvené řeči. Děti se vyjadřují myšlenky a pocity. Všechno, co lidé říkají je mluvená řeč, když popisují obrázek- mluví. Upevnění je plná obrázek, proto učitel začíná otázkami typu: „Co je na obrázku?“, „Co je vepředu, napravo, dole?“. Objasní dětem, že když odpovídají, tak mluví, a to je řeč.

Žáci při prohlížení upevnění vidí, že neobsahuje pouze obrázky, ale stránky jsou plné písmen. Písmeny jsou napsány básně, říkanky, hádanky a příběhy. Učitel vysvětluje, že to je také řeč, ale ne ústní, nýbrž písemná. A proto, aby ji dokázali všichni přečíst a zjistili, co je to natištěné, musí se naučit číst písmena, slova a věty.

Věty

Zvláštností je, že se žák seznamuje nejprve se schémata, které vyjadřují věty. Příklady jsou uvedeny jak v upevnění, tak je učitel může předvést na tabuli. Žáci se je také učí zapisovat sami. Podle schématu se žák naučí poznat význam slovech. Ze znázornění poznává, že věta začíná nalevo a napravo končí tečkou nebo jiným znaménkem. Příklady jsou zaměřeny na životní zkušenosti dětí, týkají se rodiny, příběhy, pohádek aj.

Příklad:

- 1) Žáci mají podle schématu, který naznačuje, že se jedná o vtuze tří slov, vymyslet vtuze, ve které se vyskytuje slovo „chlapec“.
- 2) Věnují svou vtuze.
- 3) Dále mají za úkol určit, které slovo ve vtuze je první, druhé a třetí.

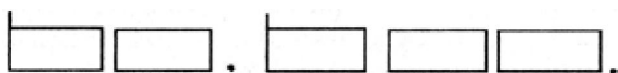

Schéma pro vtuze.

Slabiky

Učitel vysvětluje, že slova lze rozdělit na slabiky. Jako příklad nejprve uvádí názvy zvířat, které také ukazuje na obrázcích. Vysloví název zvířete po slabkách a nechá ho zopakovat celou řadu po jednotlivce. Dále se zeptá, kolik slabek děti slyšely a zakreslí odpovídající schéma (podobnému schématu pro vtuze) na tabuli.

Procvičují se typy slov složených z jedné, dvou a více slabek (příloha 2). Budeme žadati učitel zadat počet slabek a žáci vymyslí slova, nebo naopak. Jde o analýzu a syntézu slov. Témata jsou jména žáků, zvířata, rodinní příslušníci atd. Příklady obrázků pomáhajících nácviku dělení slabek můžeme vidět v příloze 1.

Schéma pro dvouslabikové slovo.

Zvuky

Začíná se nácvikem správné výslovnosti písmen na příkladech: „Jak dlabá v elá?“, „Jak šustí listí?“, „Jaký je zvuk traktoru?“.

Pokračuje se nácvikem vyslovování zvuků ve slabkách. Žák je veden k tomu, aby při mluvení prodlužoval zvuky ve slabkách a navazoval na slabiky další.

Souhlásky a samohlásky

Rozdělování slova na souhlásky a samohlásky je dalším bodem ve výuce dělení. Učitel ukazuje žákům, že jsou dva typy zvuků – souhlásky a samohlásky. Vysvětluje, jak

se tvoří souhláska (s) a jak samohláska (t). Žáci analyzují slova, pozorují slouvení souhlásek a samohlásek, které se nazývá fúze. Pro lepší názornost se opět využívá znázornění (viz příloha).

Následuje procvičování 5 základních samohlásek a jejich přídužných zvuků v rámci analýzy slov.

Schéma pro souhlásky a samohlásky (bílá barva souhláska, černá barva samohláska).

V další fázi, která se nazývá *primární nebo základní*, se již probírají jednotlivá písmena a jejich zvuky a začíná se hned s výcvikem četby. Zavádí se dva typy četby:

- *e* – p e číst tak, jak je slovo napsané,
- – p e číst slovo tak, jak se pronáší v ústní e i.

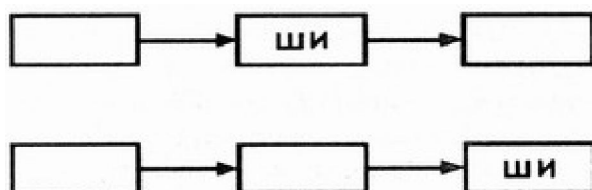
Žáci aktivně používají tabulky slabik s písmeny a touto slabiky (fúze). Přidává se uivo o samohlásce po mkké souhlásce (e), mkké nasazování aj. Tabulky se používají dvma způsoby, a to buď na zašifrování slova nebo na dešifrování. Žáci umí najít slabiku, podle které dokáží vytvořit podobnou a jejich syntézou přečíst celé slovo.

Postupem času se proberou, vysvětlí a procvičí všechna písmena ruské abecedy.

Poslední fází je *opakování*, kdy se upevňuje a procvičuje probrané uivo.

Schéma pro samohlásku po mkké souhlásce.

Cvičení „Domyslete zbývající slabiky.“

4.3. Výuka psaní v Rusku

Výuka psaní se v Rusku dělí na 2 období:

PŘÍPRAVNÉ OBDOBÍ, které připravuje děti na psaní a **HLAVNÍ OBDOBÍ**, kdy děti začínají psát předepsaná písmena.

V metodických příručkách k pracovním sešitům psaní 1 - 4 je v osnov rozepsán systém výuky, který přihlíží ke schopnostem žáků prvního ročníku naučit se psát, písemně vyjádřit své myšlenky a písemně se dorozumět. V dané osnově jsou nejprve zavedeny přípravné cviky a následují prvky písmen, celá písmena a slova.

Přípravné období

Toto období zaujímá důležité místo ve výuce psaní, protože se v něm děti připravuje k používání správného tvaru písma. Skládá se ze tří etap, které si zde stručně popíšeme.

V první etapě přípravného období se žáci seznamují s hygienickými pravidly psaní, kdy je nejdůležitější sezení, naklonění sešitu, položení ruky, držení tužky nebo zvednutí ruky na konci řádku. Metodika práce s každým pravidlem předpokládá, že učitel nejprve předvede vše sám a děti ho sledují. Následně učitel vyzve několik žáků, aby jeho napodobovali a ostatní je opravovali.

Ve druhé etapě přípravného období se děti seznámí s pracovním řádkem a naučí se do něj vpisovat písmena. Základem jsou cvičení na zpevnění svalů ruky a upevnění základních návyků psaní. V 1. třídě je slabě vyvinuta motorika ruky, což sstěžuje psaní přesných tvarů písmen. Pro rozvíjení jemné motoriky ruky se doporučují tato cvičení: zapínání a rozepínání knoflíků, zavazování tkaniček, splétání vláken nebo přetváření drobných hraček těmi prsty, což má symbolizovat držení pera (tužky, násadky) v ruce při psaní.

Třetí etapa přípravného období si dává za cíl naučit děti psát složité části jednotlivých písmen, nalézat tyto části v písmenech a pojmenovat je. Základem této etapy je seznámení se s algoritmem psaní.

V přípravném období se na hodinách rovněž řeší otázka orientace dětí na stránce (kde se nachází předem t, od kterého předem tu vlevo se nachází další předem t atd.).

Hlavní období

Hlavní období m žeme d lit na za áte ní etapu a etapu psaní slov a v t.

V za áte ní etap se pracuje s písankami, které obsahují texty se známými i neznámými písmeny. Provád jí se cvi ení na poznávání nau ených písmen v napsaných slovech, d ti obtahují kontury neznámých písmen, modelují písmena, dopl ují slova a v ty na karti ce, kde místo neznámého písmene je te ka (p íloha 3). Každá stránka skrývá pro dít nový úkol (slovo se rozsypalo na ásti). D tem se asto zadávají grafické diktáty. U itel m že od žáka požadovat, aby napsal prvek písmene, nap . tvar dole zato ený, vedle ovál a potom písmeno, které se skládá z t chto dvou ástí. Jiný zp sob je nap . nechat žáky napsat všechna písmena s prvkem „c“ atd.

Povinná etapa za áte ního období je práce se skupinou písmen a slov, která je budována na zralosti myšlení a grafických p edpoklad dít te. K rozvoji vyjad ování a e i slouží úkoly jako nap . sestavit pohádku, íkanku aj. V za áte ním období je také nutná práce se slovem, která pomáhá tomu, aby nedocházelo k chybám jako je vynechávání písmen nebo komolení slov.

D tem se zadávají následující úkoly: doplnit v napsaném slov místo te ky písmeno a slovo následovn p epsat správn nebo v napsaném slov nad zadaná písmena ud lat te ky i podtrhnout ur itá písmena.

Práce se sešitem by nem la trvat déle než 7-10 minut. U itel neustále kontroluje práci d tí, opravuje barevnou tužkou a ukazuje, jak správn splnit zadání. Opravy tvar a následn písmen jsou nutné od první hodiny psaní. U itel má poukazovat na chyby p i psaní a žáky motivovat pochvalou.

Postup výuky podle písanek

Postup výuky psaní je, jak už bylo zmín no, popsán v metodických p íru kách. P esn stanovují, na co se má u itel ve které písance zam ít. Podle p íru ky by m l u itel postupovat pomalu a brát ohledy na individuální schopnosti žák .

Úvodním seznámením se psáním je pro žáky písanka . 1. Na za átku u itel d tem vysv tlí, k emu písanka slouží. Také je seznámí s hygienickými pravidly a procvi uje s nimi orientaci v prostoru. Písanka je zam ena na procvi ování psacích tvar , jako jsou nap . smy ka, ovál, krátká h lka a jiné. Z t chto tvar jsou tvo ena písmena ruské abecedy.

" - ovál

" - h l s kulatým horním a dolním zahnutím

" " - podlouhlá h lka

" " - smy ka

" " - prodloužená smy ka

Další psací tvary jsou v příloze 4.

Postup je takový, že učitel nejprve předvede psací prvek na tabuli nebo na nějakém modelu, vysvětlí jeho psaní a teprve potom si žáci otevrou písanku, kde mají za úkol vyhledat onen tvar a sami ho zkusí psát. Linky v sešitě určují výšku a sklon písma (přílohy 5 a 6).

V dalších písankách se žáci věnují psaní jednotlivých písmen. Ve většině případů se probírá a nacvičuje zároveň písmeno malé a písmeno velké. Psaní vždy předchází obtahování tvaru, modelování z různých materiálů, hledání písmen ve slovech nebo porovnávání písmen velkých a malých.

Psaní slabik, slov a vět se provádí postupně na základě již naučených písmen. Žák již neprocvičuje jen jedno písmeno, ale učí se ho navazovat na další písmena.

Pro písanky je obvyklé, že se již naučená písmena opakují za účelem procvičování.

Často si děti navzájem kontrolují, co jak napsaly. Nesoustředí se tedy jen na své písmo, ale mohou ho srovnávat s písmem např. souseda.

Za každým naučeným písmenem jsou v písance určité cvičení, která jsou určena podle stupně obtížnosti a znalosti určitého počtu písmen. Žáci mají například hledat písmena v básních, srovnávají délky dvou a více slov, spojují slova do dvojic podle významu nebo hledají odpovědi na otázky. (, . . - , . . - , . . : 11- 98)

5. ŠKOLSTVÍ VE VELKÉ BRITÁNII

5.1. Klasifikace školství ve Velké Británii

Povinná školní docházka ve Velké Británii (dále jen VB) je stanovena zákony pro všechny obany od 5 let. Základní školní docházka je 11 let (tedy od 5 do 16 let), poté je vzdělání nepovinné.

Ve VB najdeme školy státní a soukromé. Určité procento patří však i školám církevním, což je způsobeno dlouhým a složitým historickým vývojem, kde církevní moc převažovala nad mocí státní. Státní školy jsou financovány vládou prostřednictvím místních školských správ. Tyto bezplatné školy navštěvuje převážná většina mladých lidí. (Váňová, M.: 1994)

V roce 1944 vzniklé kurikulum týkající se základního vzdělávání stanovuje, co mají žáci v kolika letech znát a co se mají učit (jednotlivé předměty na základní škole atd.)

Struktura školského systému:

- do 5 let: mateřské školky - *nursery school*
- 5 – 11 let: základní škola (první stupeň) - *primary school*
- 12 – 16 let: druhý stupeň /střední škola - *secondary school*
- 16 – 18 let: secondary school - dodávání tzv. A level examination .
  - odborná škola - college of six-form
  - odborná škola - college of further education

(<http://www.icm.cz/britsky-vzdelavaci-system> 1.3. 2009)

Předškolní výchova (pre-education)

Nepovinná výchova dětí do věku 5 let probíhá v různých předškolních zařízeních. Děti mohou navštěvovat buď mateřskou školu (*nursery school*) nebo třídu předškolní výchovy zřízenou při základní škole (*nursery class*). Soukromý sektor nabízí různé neformální skupiny (*pre-school playgroups*). Tato zařízení navštěvuje v průměru 36 % dětí ve věku 3-5 let a jsou velice roznorodá.

Ve státním (ve veřejném) sektoru je předškolní výchova bezplatná a bývá rozdělena do dvou cyklů: pro děti ve věku 3-4 roky a pro děti ve věku 4-5 let. Věk, kdy mají děti nastupovat do školy není vždy dodržován, proto se můžeme setkat i se smíšenými věkovými skupinami.

Organizovaná předškolní výchova ve VB je brána jako prostředek pro vyrovnání rozdílů mezi dětmi z různých sociálních skupin, a také jako období pro získávání dovedností a schopností dětí z hlediska jejich dalšího rozvoje.

Základní škola (primary education)

Cílem výuky na základní škole je naučit žáky základním dovednostem jako je čtení, psaní a počítání. Dále rozlišovat jejich schopnosti a připravit je na další studium na střední škole.

Nástup do základní školy je v 5 letech (část dětí nastupuje však již ve 4 letech). Státní školy se dělí na dva stupně:

- nižší stupeň (*infant school*) pro děti od 5 (4) do 8 let,
- vyšší stupeň (*junior school*) pro děti od 8 do 11 let.

Pro absolvování základní školy je na výběr řada institucí:

- a) základní škola (*primary school*) pro děti ve věku 5-11 let,
- b) v samostatných školách nižšího stupně (*infant school*) pro děti ve věku 5-8 let,
- c) v samostatných školách vyššího stupně (*junior school*) pro děti ve věku 8-11 let,
- d) v pokračovací škole (*first school*) nejastěji pro děti ve věku 5-8 let,
- e) v prostřední škole (*middle school*) nejastěji pro věkovou skupinu 8-12 let,
- f) ve školách, které jsou organizovány soukromými školami (*independent school*) v tzv. přípravcích (*preparatory school nebo prepschool*) pro děti ve věku 5-13 nebo 8-13 let. (Váňová, M.: 1994)

5.2. Obecný pohled na čtení a psaní ve Velké Británii

Národní kurikulum (The National Curriculum, 1999) ve Velké Británii rozděluje veškerou výuku do Key stages (klíčových etap) 1-5. Stanovuje cíle, jichž má být dosaženo v jednotlivých etapách v každé fázi. Pro čtení a psaní v Key stage 1, který

odpovídá asi tak předškolnímu vzdělávání, a Key stage 2 odpovídající vzdělávání primárnímu, najdeme jednu bod pro znalosti, dovednosti a porozumění, které by měly být splněny.

Anglický jazyk se rozděluje do sekcí Speaking and listening (mluvený projev a poslech), Reading (čtení) a Writing (psaní). U učitel, rodičů a student se dozvídají, co ve které fázi dělají, na co se zaměřit. Mimo jiné je rodičům a učitelům také k dispozici brožurka vytvářená jednotlivými školami, kde je spojeno předchozí zmíněné aplikované přímo na onu školu.

Ve Velké Británii se stejně jako v mnoha dalších zemích setkáme s několika používanými metodami pro vyučování čtení a psaní. Ve čtení jsou to například metody:

1. Alphabetic method
2. Phonic method
3. Whole word method
4. Mixed methods
5. Sentence Method

Celkově je výuka čtení a psaní více propojená. (Wray, D. – Medwell, J.: 1997)

5.3. Výuka čtení ve Velké Británii

V současné době se na anglických školách hodně využívají 2 metody, které jsou popsány v textu dále.

Look and Say (Dívej se a ekně) je metoda, při níž se žáci učí říst celá slova z velkých karet (flashcards), které jim učitel ukazuje. Velkou výhodou je práce s velkou skupinou dětí a také možnost trénovat čtení doma s rodiči.

Po naučení 30 a více slov mohou děti rozvíjet svůj repertoár pro čtení první knihy. Lépe zapamatovatelnými slovy jsou „familiar words“, tedy slova, jejichž význam děti z předchozí doby dobře znají. Nejčastěji reprezentují rodinu nebo třeba zvířata. Naproti tomu se učí nová slova, pro děti obtížná (například „here“ nebo „go“).

Další možná metoda výuky čtení, která patří k tradičnímu vyučování, je metoda *Phonics*, při které se žáci učí pojmenovat „zvuk“, který patří písmenu. Když umí pojmenovat nebo lépe říci, jak zní písmena R, E a D, mohou pak přeříst slovo RED.

Ve výuce se začíná s pojmenováváním poáte níh zvuků d v r n známých slov a pokračuje se k dalším. Slovo „cat“ (ko ka) pojmenovávají žáci takto: kuh – ah – tuh. V angličtině je důležité to, že písmeno nebo kombinace písmen může tvořit znělý zvuk v různých slovech, například zcela jinak se vysloví kombinace písmen – ea ve slovech MEAT, BREAK, THREAT a podobně písmeno – e ve slovech HERE a RED.

Tato metoda je propojena s *Letters and sounds (Písmena a zvuky)*. Hlavní v první fázi je kladen důraz na hřavu formu uení se zvukům a písmenům. Děti rozvíjí fonemický sluch během různých aktivit, k nimž patří například hra na nástroje a venkovní aktivity, při kterých děti vytvářejí zvuky s pomocí svého těla. Také procvičí, jak trumpetka, vlnka, vláček. Velký prostor je dětem nabízen v případě, když chtějí o něčem mluvit. Učitel naslouchá vyprávěním o rodině a zážitcích s ní spojených. (Galton, M.: 2007)

Velmi důležitým momentem je rýmování (rhymes and jingles), jehož opakováním dítě získává představu o tom, jak angličtina zní.

První, co se dítě musí naučit předtím, než se bude učít, je, že každé písmeno má svůj tvar a tento tvar je stálý. Tvary písmen předvádí učitel žákům v tzv. Alphabet books (knížky s abecedou), společně tvarují písmena z různých materiálů a ty pak srovnávají nebo písmena vidí napsaná v misce s pískem. Učí se poznávat písmena podobná (b-d) a pozorovat rozdíly (m-t). Děti také předchází rýmování a zpívání písniček.

Píuení dětí není výchozím bodem abeceda. Každé písmeno (letter) nebo dvojice písmen může být jako zvuk (sound) identifikováno jedině v určitém slově. Každé slovo má jak vypadá a má jak zní. Proto se děti učí popisovat části slova (písmena) k určitým zvukům. Například dvojice písmen – ea zní jinak ve slovech BEAR, EAR, BEATIFUL, OCEAN, GREAT, BEAN atd. Děti se učí správné výslovnosti.

Jako příklad uvedu postup při učení slova CAT (ko ka):

1. Žák musí vědět, že se jedná o zvíře a musí vědět, že tato tři písmena jsou píizena právě k tomuto zvířeti.
2. Pak teprve musí porozumět tomu, jaké zvuky označují slovo K-A-T – [k æ t].
3. Po píuení následuje porovnávání slova se slovy podobnými (jako například CAP, HAT). Tato slova by měla být dětem blízká, známá.

4. Jako cvičení slouží zařazování stejných slov do skupin jako je CAKE-BAKE, COAT-BOAT. Nebo doplňování písmen a hledání stejných zvuků :
WATCH – CHOP – CHURCH. Velmi časté je doplňování slov k obrázkům, kdy žáci vidí zařazující písmeno a také tzv. Word family cards, které vypadají asi takto:

F
L
N ight
S

(Lockwood, M.: 1996)

5.4. Výuka psaní ve Velké Británii

Psaní a čtení je propojené. Zařazující čtená se spolu čítá a psát zároveň. Učitel při výuce pracuje s předchozími dovednostmi spojenými se psaním a zahrnuje takové aktivity, které podporují rozvoj písáckých dovedností.

Důležité je objasnit název pro prvopočáteční psaní, který je ve Velké Británii *Hand writing*. Tento pojem vyjadřuje doslovně „psaní rukou“, což je spojeno se základními znaky pro výuku psaní jako je procvičování motoriky, nácvik psacích prvků a vzorů písmen, spojování písmen a psaní slov a vět. V tomto státě se totiž klade velký důraz na to, aby žáci od co nejnižšího věku psali své vlastní práce. Proto je nutné rozlišovat pojmy Writing nebo Imaginative writing – sloh (viz dále) a Handwriting. (Smith, P.: 1977)

Obecně se dá říci, že ve Velké Británii se děti učí psát už v předškolním období – tedy ve školkách. Pomalu jsou připravovány na to, jak psát písmena. Obvykle zkouší psát prsty do písku, do vzduchu před sebou, obkreslují písmena a následně zkouší psát na papír velikosti A4 nejprve fixou, později tužkou a perem (příloha 7).

Nyní uvádím obecný postup, kterým se učí psát děti ve škole:

1. *Motivace* - je důležitým faktorem pro děti. Učitel se o písma s dětmi baví a ukazuje jim různé typy písma a psaných textů.

2. Motorické schopnosti (motoric skills) – procvičováním motoriky se vylepšuje a zrychluje výcvik psaní. Uitel s žáky modeluje písmena z různých materiálů, píše na tabuli, do písku, staví stavebnice (Meccano) a hraje si s jinými konstrukčními hračkami. K procvičení motoriky slouží také stříhání papíru nůžkami, kreslení a malování nebo obtahování vytečovaného obrázku.

Uitel se žáky procvičuje základní tvary písmen (basic writing shapes) a psací prvky. Obtahují je barevně do cvičných sešitů nebo do pracovních listů (viz příloha x).

3. Vizuelní vnímání (visual perception) – je procvičováno na různých stolních hrách jako je puzzle, pexeso nebo Lotto a Domino. To je důležité pro fázi poznávání písmen (příloha 8).

4. Procvičování paměti (memory recall) – např. na reprodukci obrázků nebo úseřek jdoucích za sebou, i kompletní objekt, ve kterých chybí některé části.

5. Nácvik psaní písmen – začíná, když uitel pozná, že jsou žáci připraveni na psaní. Ukáže jim, jak se píše (zprava doleva) a postup, jakým se píše písmeno. Každé písmeno je v asociaci s jeho zvukem. (Roberts, G.: 1989)

Postup při výběru písmen k nacvičení může být u každého uitele jiný. V tšinou se neučují písmena v pořadí, jak jdou za sebou v abecedě, ale raději podle jejich používání a obtížnosti.

Uitel při nácviku užívá terminologie. Ascenders – písmena s horním dotykem, Descenders – písmena s dolním dotykem, clockwise – po směru hodinových ručiček, anticlockwise – proti směru hodinových ručiček a další názvy pro psací vzory. Žák může pomáhat, když uitel popisuje postup psaní písmenka pomocí nějaké básničky i říkanky. Rytmika dále velmi pomáhá. Např. pro písmeno – r se může použít: n is a bridge, make half a bridge r, stand on the bridge a wave goodbye r.

Psaní se procvičuje ve workbooks - pracovní knihy nebo listy a copybooks – předtištěné. Jde tu o opis písmen, kdy žáci písmeno vidí a opisují ho. Uitel v těchto „knížkách“ lépe demonstruje výšku, rozestupy a rozvrhnutí. Kupevnění proporce písmene mohou sloužit linky, ale ty se používají v tšinou jen pro děti, které mají problémy se psáním.

Co se týče typu písma v Anglii, lze ho přirovnat k němu mezi písmem psacím a tiskacím. Uitel učí v tšinou takový typ písma, který je navržen školními osnovami.

Nakladatelství vydávají soubory sešitů ke každému typu psaní. Nazývají se „Teaching materials for Cursive writing“ nebo například Italic writing, Round style writing aj. Poté, co žáci ovládnou psací techniku, těší se na svou individuální rukopis.

Důležitým faktorem jsou také správné hygienické návyky zahrnující držení pera, správné sezení i polohu na lavici. Velkou péči je věnována levá ruce a dlaním s problémy se psaním. Pro tyto děti najdeme například jinak stavěné učební materiály (předitěštěné listy na psaní, další učební pomůcky, které pomáhají snadněji uspořádat v nácviku psaní aj.)

Velmi brzy přichází vlastní psaní textů. Žáci si s pomocí učitele nebo rodiče vytvářejí tzv. „Story books“. Jsou to „knížky“ o nich samých, jejichž vytvářením procvičují a opakuji jak psaní, tak čtení. Knížky mohou vypadat obsahově podobně jako knížka sloužící opravdu k procvičování čtení (příloha 9).

Podle toho, jaké zkušenosti dítě se čtením má, texty vypadají. Na úplném začátku se začíná psaním v typu „Jmenuji se ...“ – „My name is.....“. K textu si dítě nalepí fotografie, vystavují ho ve třídě a poté s ním o sobě a svých spolužácích.

To je jakýsi start pro čtení a psaní. Děti vidí, že ostatní slova (i ta, která se ještě neučily), mohou být napsána, aby reprezentovala věci, které mohou vidět a osahat si. Pro zajímavost uvádím například aktivitu, která je vznesena do doby, kdy už mají žáci nějaké zkušenosti se čtením a psaním. Tato aktivita je vybrána ze souboru cvičení, nazývajících se „Conversation“ („konverzace“).

Při tomto cvičení pracují žáci s učitelem, rodičem nebo s jiným členem, který má více zkušeností se psaním. Dítě píše o sobě: jak se jmenuje, kde bydlí, co má rádo aj. To dítě zpětně ukáže, jak mu ukázat, že je možné psát věci, které říkáme.

Celá aktivita probíhá tak, že dítě sedí vedle pomocníka (učitel, rodič aj.), který je jeho „vzorem“. Vzor říká: „Mé jméno je ...“ a zapíše. Dítě má psát to samé o sobě. Důležité je, že smí nahlížet do předlohy, tedy zápisek toho, kdo s dítětem toto cvičení provádí. Tento výcvik trvá v třídě jednu vyučovací hodinu a může být i mimořádně pracovat buď celá třída, skupina nebo jenom dvojice.

Takovýmto nebo podobným způsobem se postupuje i při jiných tématech. Děti mohou psát o rodině, o dětech ve třídě, o barvách nebo například o lidech v autobusu. Cvičí a zdokonalují svůj písemný projev a jsou nuceni přemýšlet o věcech z jejich běžného života. Například ve cvičení „Children in the classroom“ („Děti ve třídě“) píšou křížem

ozna ujícím jednotlivé žáky ve t íd jako miminka na fotografiích typu jejich jmen.
Experimentují tak se jmény i s písmeny. (Yates, I.: 1998)

6. N MECKÉ ŠKOLSTVÍ

6.1. Klasifikace školského systému v N mecku

Vzdávací soustava N mecka (oficiální název Spolková republika N mecko) je určena základními právy občanů na vzdělání zakotvenými ve spolkové ústavě, ústavách jednotlivých zemí, ve kterých jsou práva podrobněji konkretizována a federativní strukturou státu N mecka.

Povinná školní docházka pro děti začíná v N mecku po dovršení šestého roku života. Trvá 12 let, z toho 9 (v některých zemích 10) let je to plná povinná školní docházka a 3 roky zůstává školní docházka.

Navštěvování všech veřejných škol je v zásadě bezplatné. Jednotlivé země spolupracují, přičemž cílem snažení je zajištění základní struktury společenského systému. Společným prvkem je například délka školní docházky, organizace školního roku, označení vzdávacích zařízení a jejich organizačních forem nebo systém známkování.

Celé školství je pod dohledem státu a jeho správa spadá ministerstvům kultur jednotlivých zemských vlád. Na financování školství se podílejí obce a stát, který finančně podporuje základní a střední školy soukromé.

Struktura školského systému:

Školský systém v N mecku tvoří několik cyklů :

- předškolní výchova (elementární okruh),
- 1. cyklus (základní okruh),
- 2. cyklus (sekundární okruh I, II),
- 3. cyklus (terciární okruh),
- další vzdělávání.

Popíši zde velice stručně výchovu předškolní a navazující první cyklus (základní školu).

P edškolní výchova

P edškolní výchova (*Vorschulische Erziehung*) zahrnuje mate ské školy, p edt ídy, školní mate ské školy a speciální mate ské školy. Ty jsou organiza n spojené se základní školou. Navšt vování t chto p edškolních za ízení je dobrovolné.

Mate ská škola v N mecku je ur ena pro d tí ve v ku od 3 do 6 let. Hlavním úkolem je podpora a dopl ování rodinné výchovy, rozvíjení d tské osobnosti po stránce sociální a p edevším p íprava na vstup do základní školy.

V n kterých zemích N mecka existují tzv. *p edt ídy*. Ty jsou ur eny pro p íleté d tí jejichž rodi e vyžadují zvláštní p ípravu a rozvíjení d íte p ed vstupem do základní školy. U ítelé zde schopnosti a dovednosti d tí rozvíjí formou hry, aniž by se p edjímalu vyu ování 1. ro níku základní školy.

Další možností za azení d íte ješt p ed vstupem do 1. ro níku je p íhlásit ho do *školní mate ské školy* nebo *p edt ídy pro p íleté d tí* (význam je stejný, liší se pouze pojmenování v jednotlivých zemích). Tato za ízení jsou naopak ur ena d ítem, které nejsou dostate n zralé pro nástup do 1. ro níku. U ítelé vytvá í a zlepšují p edpoklady pro zdravý rozvoj rozumových a citov olných schopností d tí.

Speciální mate ské školy (v n kterých zemích nazývané *školní mate ské školy*) mohou využít rodi e pro umíst ní d tí, které pot ebují zvláštní podporu na základ n jakého postižení. Nástup d tí je v tomto p ípad po t tím roce života, u t lesn postižených po druhém roce života. Tato za ízení jsou specializována na r zný druh postižení. Podobn jako na základních školách v SRN zde existuje mnoho pokus spole né výchovy postižených a nepostižených (integrace postižených jedinc).

Základní okruh

Do *Prvního cyklu* (Primarbereich) spadá 1. - 4. ro ník, v n kterých nových spolkových zemích nebo Berlín je do tohoto cyklu za azení i 5. a 6. ro ník.

Základní škola (Grundschule) je první povinná škola, kterou navšt vují všechny d tí spole n . Nástup d tí do školy je po dovršení šestého roku života. Jak již bylo zmín no, po 4 nebo 6 letech p estupují na jinou školu. Na základní škole se žáci cílen vedou k systematickému u ení ve škole na rozdíl od u ení formou hry, která p evažovala v mate ské škole.

Uitelé p izp sobují u ivo a formy u ení možnostem a individuálním p edpoklad m žák . Cílem je poskytnutí základ pro další vzd lávání. Doba vyu ování se pohybuje mezi 20 – 30 hodinami týdn v závislosti na jednotlivých ro nících. (Vá ová, M.: 1994)

6.2. Obecný pohled na tení a psaní v N mecku

Spolková republika N mecko je oproti eské republice velká zem . Je rozd lena na 16 spolkových zemí. Pohled na školství je v každé zemi trochu jiný, a koli v tšinu mají spole ného (viz. Klasifikace školského systému v N mecku).

V literatu e zabývající se problematikou prvopo áte ního tení a psaní v N mecku najdeme adu p ístup a metod používaných v minulosti a sou asnosti. V této kapitole se zabývám tením a psáním pouze obecn .

Podle publikace od kolektivu autor (Hrsg.von Wolfgang Einsiedler, Margarete Götz usw.: 2005) jsou metody výuky tení rozd leny na 4 skupiny. V n meckých školách se využívaly a využívají r zné z nich. Není tedy možné ur it pouze jednu jedinou, podle níž by se na n meckých školách u ilo. Protože se v další kapitole zam ím na aktuáln nejvíce používanou metodu v dnešní dob , uvedu rozd lení metod pouze pro zajímavost.

1) Syntetické metody (Syntetische Methoden):

- Lautier - Methoden - Schreib-Lese-Methode
  - Silben-Methode
  - Anlaut-Methode (Anlauttabelle)
  - Artikulations- und Phonomimische Methode
- Buchstabier - Methode

2) Analytické metody (Analytische Methoden):

- Ganzwort–Methode
- Ganzsatz–Methode
- Normalsatz-Methode

3) Anayticko-syntetické metody (Analytisch - syntetische Methoden)

*4) Aktuální alternativní metody (Aktuelle Alternativen) -
„Offene Lernangebote“ („Offene Lernangebote“)*

- „Lesen durch Schreiben“ (mit Anlauttabelle)
- Reformpädagogische-Methoden
- „Spracherfahrungsansatz“

Základní dovednost číst zprostředkovává dětem učitel v 1. třídě základní školy. Pro komplexní zvládnutí čtení je potřeba projít několika dílčími dovednostmi ve čtení.

Žáci se učí:

- identifikovat písmena a jejich zvuky a zařazovat písmena do jednotlivých zvukových tříd,
- členit slova na písmena (Analysieren),
- rozlišovat podobně vypadající písmena (d, p, q),
- rozeznávat písmena podobně znějící (d – t, g – k),
- skládat slova z písmen (Buchstaben- Wort – Synthese),
- spojovat části jako jsou slabiky (Silben) nebo morfémy (Morphemen) ve slova,
- vytvářet ze slov slovní spojení a věty (Wort- Satz- Synthese),
- číst text psaný různým typem písma,
- hledat slova v textu,
- předčítat a číst potichu aj.

Všeobecně jsou v Německu rozšířeny například tyto praktiky:

- předčítání se rozdílností a flexibilitou žáků ve „slabikářském období“ se zetelem na jejich zkušenosti ze všedního života a příležitosti k volnému čtení a psaní,
- čtení a psaní v tisku - vzrůstající využívání tiskacího písma místo písma psacího,
- předčítání z dětské literatury a zvláště připravované malé knihy pro začínající čtenáře. (Heckt, D.H. – Sandfuchs, U.: 1993)

Se psaním mají děti zkušenost již před nástupem do školy, avšak do procesu výuky psaní vstupují až v 1. třídě základní školy. Tam jsou odváděni od tzv. „freies Schreiben“ („volné psaní“) ke smysluplné práci a porozumění při výuce psaní.

Výuka psaní patří spolu s výukou čtení do tzv. *Sprichspracherwerbs*. Psaní je závislé na čtení, takže se žáci učí psát, až když umí číst. Tyto dva procesy spolu úzce souvisí. Je potřeba, aby žáci chápali postup od počátku, kdy se učí psát.

V tšinou se ve vyučovacím procesu psaní začíná s tiskacími písmeny. Žáci si osvojují písmo od první třídy. Na konci první nebo na začátku druhé třídy píší dvě varianty písmen - tiskací a psací. Plánovaným výstupem („Zielschriften“) jsou tři možné typy písma: latinka, zjednodušený typ písma nebo školní písmo nových spolkových zemí. Každé z typů písma má své normy a liší se například ve spojování písmen. V závěru výuky psaní má být písmo úhledné a čitelné. (Hrsg. von Becher, F. R. und Bennack, J.:1995)

Co se týče německého pravopisu musíme připomenout, že od roku 1998 vstoupila v platnost nová pravopisná reforma („Rechtschreibreform“), která zmodernizovala a zjednodušila německý pravopis. Žáci ve školách v Německu (ale i dalších německy mluvících zemích) se od první třídy učí psát podle nových pravidel. Není tomu ale tak ve všech spolkových zemích. Reforma pozmenila například ostré s, psaní samohlásek a souhlásek nebo psaní cizích slov aj. Stále se však píší velká písmena na začátku podstatných jmen, což je typické pro německý jazyk. (Das neue deutsche Wörterbuch für Schule und Beruf : 1997)

6.3. Výuka čtení v Německu

Prvopočetné čtení spadá do 1. třídy základní školy. Jak již bylo zmíněno, neznáme nejčastěji používanou metodu, podle které by učitelé na základních školách učili děti číst. Jednou z nejpoužívanějších je však poměrně nová alternativní metoda „*Lesen durch Schreiben*“ (mit Anlauttabelle), kterou bych zde chtěl trochu přiblížit.

Tato metoda se používá v první fázi výuky čtení. Výchozím bodem je slovo a jeho zvuky. Žáci se učí písmena, kterými začínají známá slova (jména rodičů, jména dětí, názvy zvířat apod.) Jako pomůcky slouží různé nástenné obrázkové plakáty s písmeny abecedy (viz příloha) a učebnice, které jsou navrženy podle této metody.

Děti se učí, jak se mluvená slova píše. Vysloví slovo, slyší první zvuk (Laut), učitel připojí k danému zvuku písmeno (Basisgrapheme) a ukáže ho na obrázku. Dále

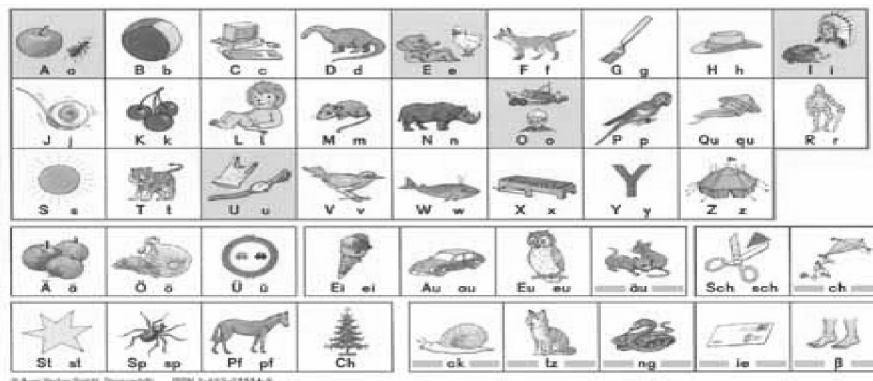
zopakují slovo a vysloví druhý zvuk, který se ve slově objevuje. Tímto stylem se žáci naučí poznávat všechna písmena abecedy.

V německé abecedě nalezneme mimo souhlásek a samohlásek také dvojhlásky (Diphthonge). Protože diakritická znaménka v němčině existují pouze u nepřehlasovaných „ö“, „ä“, „ü“, učí se poznávat ve slovech nejprve krátce vyslovované samohlásky (kurz gesprochenen Vokale) a poté dlouze vyslovované samohlásky (lang gesprochenen Vokale). Dále se žáci seznamují s takzvanými Phonemfolgen, což znamená něco jako fonémové sekvence. Jsou to pro němčinu typická spojení, velice často používaná, která se žáci učí v první fázi zněti vyslovovat. Jako příklad uvedu slovo Quelle – žáci budou pracovat s fonémovou sekvencí „Qu“ a naučí se, že výslovnost (zvuk) u této sekvence bude vždy /kv/. Klasickou abecedou a abecedou k Anlautabelle ukazují (viz přílohy 10 a 11)

Základní pomůckou je tzv. *Anlautlinieal*, na které můžeme jasně vidět uspořádání písmen (viz obrázky). Začíná se prvním slůvkem, kde jdou písmena za sebou podle abecedy. Ve druhém slůvku se nacházejí již zmínované diftongy, nepřehlasovaná písmena a fonémové sekvence (na druhém příkladu je systém podobný, ale rozdíl jen do výše).

Všimněte si, že je u obrázku vždycky znázorněno nejprve malé tiskací písmeno a poté až velké. To je z toho důvodu, že tento způsob psaní je pro děti přirozenější a tedy bližší.

Dležitou roli hraje v této fázi názornost písmen a jejich zvuk. Uitel žák m proto ukazuje obrázky. čím více r zných p íklad d ti dostanou, tím lépe. Znamená to, že obrázky mají pocházet z r zných oblastí, mají vyzna ovat r zné okruhy a mohou být také jinak graficky znázorn ny. To vše pomáhá d tem lépe si zapamatovat písmena. Na druhou stranu by se m l u itel vyvarovat používání slov, které žáci neznají a slov m neobvyklým.

Když se žáci nau í poznávat písmena, p echázejí ke knihám, ve kterých trénují tení slov. K procvi ování tení slouží také hravé úkoly jako t eba tení slov v pyramid (Wortpyramiden), slov spojených v ádcích (Wortspaghetti), nebo dopl ování chyb jících písmen ve slovech (Versteckte Vokale). Každé dít má své vlastní u ební tempo, na což musí brát u itel ohled. Podle metody „Lesen durch Schreiben“ se žáci nau í íst pom rn rychle, proto je tato metoda velmi rozší ená a oblíbená jak u u itel , tak u rodi .

V pr b hu 1. roku, ale spíše v dalších ro nících, provádí u itel diagnostické prov rky. T íkrát do roka zjiš uje podle norem, jak jsou na tom žáci v psacích dovednostech. (Heuß, G. E.: 1993)

6.4. Výuka psaní v N mecku

Psaní se na n meckých školách vyu uje r znými metodami. Lze však postihnout obecná hlediska a postupy, která platí pro všechny z nich. Dít se dostává do procesu výuky psaní v 1. t íd základní školy. Psát se u í až tehdy, když pozná písmena, tedy umí íst.

Od začátku školního roku vede učitel žáky ke správnému sezení v lavicích, čímž je připravuje na správné sezení při psaní. Před samotným začátkem psaní se procvičuje jemná motorika ruky, ruce zná pohybová cvičení a držení psacího nástroje, kterým je na začátku tužka nebo pero.

Na různých cvičeních žáci procvičují různé tvary, které můžeme nazvat psacími vzory, postupněmi ke zvládnutí psaní jednotlivých písmen. Již od začátku musí žák vědět, co má dělat, aby byl výsledek jeho práce co nejlepší. Názornost poskytuje žákovi učitel, který jakoukoli novou látku ukazuje na tabuli. Používá při tom tlustých fix různých barev na zvýraznění.

V Německu se učí psát nejprve malá tiskací písmena, poté velká tiskací písmena a poté psací, a kolik jsou velice podobná těm tiskacím. Žáci procvičují písmo v „Buchstabenheften“ a „Trainingsbüchern“. Jsou to sešity, kde jsou spojeny dva faktory, nalezneme zde jak úkoly na čtení, tak na psaní. (Siekmeier, R. – Topping, Ch. D.: 2002)

7. HOLANDSKÉ ŠKOLSTVÍ

Tato kapitola je zpracována na základě diplomové práce Anny Bulové, která mi byla inspirací.

7.1. Klasifikace holandského školství

Holandské školství je rozděleno do několika skupin. Děti přichází do školy již ve čtyřech letech, nebo jsou od roku 1985 v celém Holandsku spojeny mateřské a základní školy. Základní škola (de Basisschool) obsahuje osm skupin, jež jsou rozděleny podle věkové třídy následovně :

1. skupina (Groep 1) – věkové třídy 4-5 let
2. skupina (Groep 2) – věkové třídy 5-6 let
3. skupina (Groep 3) – věkové třídy 7 let
4. skupina (Groep 4) – věkové třídy 8-9 let
5. skupina (Groep 5) – věkové třídy 10 let
6. skupina (Groep 6) – věkové třídy 11 let
7. skupina (Groep 7) – věkové třídy 12 let
8. skupina (Groep 8) – věkové třídy 13 let

V Holandsku nemají mateřské školy, jejich funkci zastává skupina první a druhá.

Po základní škole se děti rozdělují podle svých dosavadních výsledků a schopností do čtyř skupin:

1. Přípravné vědecké vyučování (Vorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs – VWO), jež trvá šest let.
2. Vyšší všeobecné pokračovací vyučování (Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs – HAVO), dlouhé pět let.
3. Střední přípravné vyučování k povolání (Vorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs – VMBO), trvání čtyři roky.
4. Praktické vzdělání na šest let, které se dále dělí do šesti úrovní podle prospěchu.

Vyučování v Nizozemí je placeno úadem z daňových peněz. Ministerstvo vzdělávání, kultury a věd platí za jednoho žáka v základním vyučování přibližně 2.541,17 Euro za rok. Jeden žák ve speciálním základním vyučování stojí asi 5.853,73 Euro za rok a ve speciálním vyučování stojí přibližně 9.438,63 Euro za rok (včetně výšetření).

Školy žádají rodiče, aby platili další aktivity svých dětí. Příspěvky rodičů jsou naprosto svobodné. Pokud rodiče žádný příspěvek na své dítě neposkytnou, nemohou pak požadovat, že jejich potomek zúčastní všech dalších aktivit. Peníze z rodičovských příspěvků se používají na festivaly, plavání, kulturní aktivity, načas, jenž tráví děti ve škole i po vyučování a někdy se z nich platí i pomocná osoba na inventurní práce.

čas strávený ve škole určují úady. Mají svá ustanovení, kolik hodin nejmén musí být žák ve škole. Tato doba je úmírná vku dítěte. První čtyři roky tráví děti denně ve škole méně hodin než v dalších letech.

Základní vyučování

Základní vyučování (het basisonderwijs), jehož název již napovídá, tvoří základ pro veškeré další vyučování. Je určeno všem dětem ve věku od čtyř do přibližně 12 až 13 let.

V zákonech je popsána sada nařízení, jenž musí primární vyučování splňovat. Jeden z hlavních příkazů je, že školní výuka musí probíhat v základních znalostech, a to v holandštině a matematice. Vedle základních znalostí, jež škola žákům přináší, je potřeba naučit je také obratnosti a úsudku, který v dnešní době potřebuje každé dítě. Kreativita, sociální a emoční rozvoj patří také k základním prvkům školní výuky. Školy musí věnovat pozornost i otázkám i společného soužití s lidmi, jenž pocházejí z jiných zemí a mají odlišné způsoby žití. Přitom se děti učí respektovat ostatní kolem sebe.

V Holandsku je pro každé dítě, které dovrší čtyři let, škola povinná.

7.2. Výuka tenisu v Holandsku

Výuka tenisu se v Holandsku rozděluje následovně :

Skupina 2 – Přípravné tenisy, pro něž musí být splněny obecné podmínky tenisu, a to:

- ovládání e i,
- pravo-levá orientace,
- pozorování tempa,
- auditivní a vizuální paměť,
- objektivnost.

Skupina 3 – Přípravné a poáteční tení, skládající se z dílčích dovedností ve tení:

- auditivní diskriminace (rozdíl mezi „l“ a „r“),
- auditivní analýza („roos“ se postupně rozloží na /r/ /oo/ /s/),
- auditivní syntéza (hlásky /r/ /oo/ /s/ se složí do slova „roos“),
- vizuální analýza (v tištině nebo psaném slově „roos“ umí rozlišit písmena r, oo, s),
- vizuální diskriminace (vidí rozdíl mezi písmeny k-h, b-d, p-b),
- kladení důrazu,
- spojení písmene – hlásky,
- vizuální syntéza (hned vidí z „oos“ nové slovo „roos“ a hláskování obsáhlých slov zkrátí).

Žák se v tomto období globálně slova (př. boom, roos, vis) a jednoduchá hláskovistá slova typu mk/km (ik/moe) a mkm (tas) pomocí **m** (medeklinker) je souhláska, k (klinker) je samohláska.

Skupina 4 – Pokročilé technické tení

PŘÍPRAVNÉ TENÍ A POÁTEČNÍ TENÍ

U ení tení je velice složitý proces, kterým musí projít všichni žáci ve skupině 3. Jak přesně bude proces u ení tení vypadat, nemůžeme ihned na začátku určit. Poslední roky se objevilo mnoho nových informací ohledně tení a tyto předkládají různé podmínky.

S výukou tení se začíná ve těchto skupinách. Tomu jsou připraveny veškeré přípravné aktivity, jež musí být procvičeny před vlastním procesem tení. Mezitím je nutné, aby měl žák dokonale ovládnutí e i, což znamená, že musí chápat svojí e, musí jí rozumět, měl by jistě vědět, co znamená, musí mít zvládnuté fonetické v domě

(Fonemisch bewustzijn), m l by tedy ovládat manipulaci hlásek ve slov , musí sledovat, kde se p i tení nachází (= prostorová orientace).

Díl í dovednosti ve tení (Deelvaardigheden) tvo í základ u ení tení. Jsou ur eny analýzou u ební látky tení.

Metoda Bezpe né u ení tení (De Methode Veilig Leren Lezen)

„Bezpe né u ení tení“ (dále jen „BU “) je strukturovaná metoda, která íká, že strukturu tení objeví žák z hláskového systému. Obsahuje mnoho cvi ení z *globální metody* (glabaalmethode), p i níž žáci dostávají delší dobu celkový dojem slov a u í se p emýšlet a obsahuje také mnoho cvi ení z *analyticko-syntetické metody* (analytisch-synetische Methode), u které se žáci u í analýzu a syntézu.

Metoda „BU “ klade d raz hlavn ě na porozum ění tenému. Poukazuje na to, že hned od po átku tení musí žáci p e íst text správn ě po stránce technické, zároveň však musí rozum ět tomu, co tou. Metoda u í od za átku žáky íst velký po et *globálních slov (globaalwoorden)* nap . boom, roos, vis. Tato slova jsou obsažena v u ebnicích, s nimiž žáci pracují a tvo í ucelený obsah.

V tomto období se ješt ě nedá mluvit o tení, žáci však dostávají pocit samostatného tení slov, a to je výborná motivace k dalšímu u ení. Nejd ěžit ějšími aktivitami p i tení globálních slov je pozorné sledování globálního slova, rozlišení globálních slov od jiných, napsání globálního slova. Velice podstatná je také všeobecná struktura globálních slov. Metoda obsahuje více analytických než syntetických cvi ení a p itom užívá auditivní, vizuální motoriku psaní a motoriku e i. Všechno dohromady je systematicky celistvé. Tvar hlásky a napsaný tvar slova tvo í celek.

Své místo nachází i auditivní analýza slov – tak bude p e teno slovo s prodlouženou hodnotou hlásky /rrrooooooss/ a takto se nejd ěve analyzuje jádro slova, pak se p idá hláska /roo/ - /s/. K tomu se p ipojuje vizuální p íklad jako podpora. Slovo je analyzováno stejným zp ůsobem, ale vizuáln ě. Metoda používá speciální strukturované listy, na nichž jsou globální slova, ze kterých se mohou odebrat jednotlivá písmena. Potom se slova celistv ě analyzují v sestavování hlásek a písmen.

Po dokon ění první a druhé u ebnice tení znají žáci zhruba všechna písmena.

Krom globálních slov umí p e íst také *h l á s k o v í s t á s l o v a* (*k l a n k z u i v e r e*) typu mk (souhláska-samohláska) / km (samohláska-souhláska) a typu mkm (souhláska-samohláska-souhláska). Tato slova nejsou p ímo známá (jako globální slova), ale sehrávají d ležitou úlohu p í dalším elementárním postupu, v n mž budou písmena za sebou vyhláskována zleva doprava. Uplatí se syntéza slov. Tento postup se ozna uje také jako tení prost ednictvím úplného vyhláskování neboli hláskované tení.

Dalším d ležitým pomocníkem je tení *st í d a v ý c h a d* (*w i s s e l r i j t j e s*). tení st ídavých ad objas uje žák m, že zám nou písmen ve slov (i p idáním) dostaneme slovo nové, ale jednotlivé ásti slova z stanou (nap . „oom“ – „boom“ – „room“). Tyto kombinace písmen jsou v metod „BU “ nazvány jako vzory hláskování nebo jádro slov. Ukázalo se, že nalezení jádra slova (hláskového vzoru) napomáhá k plynulému tení. Jakmile žák jádro slova objeví, nemusí vyhláskovat každou hlásku slova. Tento zp sob se nazývá tení vizuální syntézou, je dopln n o r zná cvení a vytvá í tak celkový elementární u ební postup a pravé tení (tení p ímým poznáním).

Poslední ást u ení tení p edpokládá, že žáci identifikují všechna slova vcelku, tzn., že je p e tou plynule. To se poda í díky zkrácení prost ednictvím vizuální syntézy. Nejd íve budou p e tena slova jednoduché struktury (mk / km a mkm), pak slova z úrovn vyšší (mkmm /mmkm). Žák p ejde od procesu hláskování k p ímému poznávanému tení pouze tehdy, projde-li dalšími mezistupni tení:

hlasité tení (hardop) – šepotné tení (fluisterend) – vnit ní hláskování (innerlijk spellend).

P ímému poznávanému tení (d i r e k t h e r k e n n e n d l e z e n) p edchází celá ada tecích cvení. D tem, které dlouhou dobu hláskují, pomáhá tení st ídavých ad. Hláskování ustupuje, žáci za ínají íst plynule, p ímým poznávaným tením.

V polovin t etí skupiny umí v tšina žák p e íst plynule slova typu mkm, ke konci dubna také slova typu mkmm/ mmkm (nap . bank, pels / trap, blik) a samém záv ru skupiny 3 dokáží žáci p e íst dvouslabi ná slova.

Proces u ení tení je zam en na tení slov, jež tvo í jádro celého systému. Není však kone ným dílem vyu ování tení. Je nutné, aby žáci um li nejen text správn p e íst, ale aby zárove tenému rozum li.

B hem u ení tení provádí u itel s žáky r zná kontrolní cvičení. Každá díl í obratnost je procvi ena formou kratšího testu, p i n mž u itel zjistí, zda je možné pokro it v u ení dále nebo zda se musí daná látka ještě jednou zopakovat. První a druhý díl u ebnice tení obsahuje speciální pracovní listy s jednotlivými díl ími dovednostmi (p íloha 12). Každé nov nau ené písmeno je dostate n procvi eno a upevn no. U itel zkontroluje všechny žáky ihned po nau ení a procvi ení písmen. Takto se mu nabízí dostatek asu a možností odstranit jakékoli chyby p i tení.

U ení tení je zpo átku velice složitý proces. V každém jeho stadiu mohou nastat problémy. Ve skupin 3 se objevují nej ast ji potíže p i všt pování globálních slov, vizuálním poznání, p i vlastní práci s jednou nebo více díl ími dovednostmi, s auditivní syntézou nebo spojením písmeno – hláska. Problémy se objevují i p i zkracování neústupné z stává dohadování slov, p i používání kontextu ve tení. Všechny nedostatky a problémy by m l u itel v as zachytit a odstranit.

Projde-li žák celou metodou: „Bezpe ného u ení tení“, musí na konci t etí skupiny um t p e íst hláskov ístá slova typu mkm (kop), mkmm (pels) / ,mmkm (stap) a mmkmm (klímt), všechny dvojhlásky a slova s uzav enou slabikou (nap . herten, hakken). Veškeré u ení tení provádí žáci ve škole, nedostávají domácí úkoly.

7.3. Výuka psaní v Holandsku

Vyu ování v Holandsku se d lí na skupiny:

Skupina 2 a 3 - P ípravné psaní (Voorbereidend schrijven), které obsahuje rozvoj tvarového pozorování, orientaci v prostoru, rozvoj jemné motoriky, koordinaci oko-ruka (integrace smyslov motorické funkce), rozvoj psaní s up ednostn ním jedné ruky, pravo - levou orientaci, držení t la p i psaní, osvojení si správného a jistého úchopu, cvičení procvi ující psací pohyb.

Skupina 3 - Po áte ní psaní (Aanvankelijk schrijven), jež v sob skrývá psaní se správným úchopem, správným držením t la a polohou papíru, nau ení písmen, velkých písmen a jejich spojení, osvojení si psacích pojm (nap . trup, smy ka, tah perem vzh ru).

Skupina 4 – Pokročilé psaní (Voortgezet schrijven)

PÍPRAVNÉ A POČÁTEČNÍ PSANÍ

V přípravě psaní se klade důraz na rozvoj pohybů zanechávajících stopu tužkou nebo tuhou na papíře. Nazýváme je *psací vzory - schrijfpatronen* (příloha 13) a žák se s nimi setkává v rozmanitých cvičeních. U malých dětí narůstá zájem o kreslení a psaní, neboť jím mohou vyjádřit vlastní zkušenosti a prožitky. Psaní je expresivní činnost. Při psaní vzor písma se objevují aspekty, které postupně sehrávají důležitou roli při vlastním plynulém rukopisu, jako je jistý chop, správná poloha papíru, volba psacího materiálu i celkové držení těla při psaní. Pohybové cviky se učí žák ve formách písma a procvičuje je na vzorech psaní, jenž jsou v těsném spojení.

V počátečním psaní jde o centrální „vybroušení“ *tvar písma (lettervormen)*. Dělí se podle toho, jak budou napsána v běžném písmu. Psaní psacích vzorů zůstává i v počátečním období jednou z nejdůležitějších aktivit. Psaní musí zůstat pro děti neustále známé, vše by mělo probíhat postupně, od jednoduchého ke složitějšímu.

Po tvaru písmen přicházejí na řadu *písmenná spojení (letterverbandingen)*. V pokročilém psaní budou tedy opakovaně a systematicky procvičeny kompletní vzory psaní, tvary písmen a písmenná spojení, dále pak učení psaní velkých písmen. Postupně se žák soustředí na tempo a na vývoj vlastního rukopisu, přičemž je neustálým hlavním požadavkem čitelnost napsaného. (Bulová, A.: 70- 84)

8. POROVNÁNÍ SOUČASNÉ VÝUKY U NÁS A V OSTATNÍCH ZEMÍCH

Předchozí kapitoly této diplomové práce pojednávají o tom, jak a kdy se u nás začalo psát. Byly popsány země, z nichž každá má jinou rozlohu, počet obyvatel, ekonomiku, náboženství, ale také jinak postavené školství. Z předchozího textu je patrné, že systém výuky a psaní není v každé zemi stejný.

V následujícím textu se pokusím shrnout a porovnat některé znaky typické pro školství v České republice spolu s mnoha vybranými zeměmi, tedy Ruskem, Velkou Británií, Německem a Holandskem. Informace, které nebyly zaznamenány v kapitolách 1 – 7 a jsou zmíněny až teď, mají doplnit a ucelit práci.

Jako první bych se měla zmínit o systému školství obecně. Česká republika má vzdělání odstupované podle věku, a tak je to i s dalšími popisovanými zeměmi. Především se vzdělání ve všech zmíněných zemích dělí na vzdělání základní- povinné, a navazující střední, které je nepovinné. Posledním, stupněm (pokud nebudeme hovořit o dalším sebevzdělávání, rekvalifikačních kurzech apod.) je vzdělání vysokoškolské. Jedinou zemí, která se tomuto vymyká je Rusko, kde spadá poáťe ní a základní vzdělání do „středního všeobecného vzdělání“.

Všechny státy navíc nabízejí vzdělávání předškolní, jež je nepovinné. Jedná se většinou o školy mateřské. V Anglii a Německu je velmi časté a běžné poslat dítě do předškolní třídy, jakési „přípravky“, kde je dítě speciálně připravováno na vstup do 1. třídy základní školy. V Holandsku jsou naopak spojeny mateřské a základní školy dohromady. Obecně má předškolní výchova zajišťovat zdravý fyzický, emocionální a intelektuální rozvoj dítěte, rozvíjet jeho fantazii a tvořivost.

Na výchovu předškolní navazuje vzdělávání na základní škole, které obsahuje primární vzdělání. Má všem dětem bez rozdílu poskytnout základní vzdělání. Učitelé mají každého žáka vést k systematickému učení a připravit je na další možné vzdělání nebo jednodušeji „pro život“.

V České republice se dělí základní vzdělání na dva stupně trvající 9 let, kdy první stupeň sestává z 1. – 5. třídy. V Rusku je elementární vzdělání od 1. – 4. třídy. Ve Velké Británii spadá do základního vzdělání nižší stupeň, jež je na 3 nebo 4 roky, a vyšší

stupe , jež má také 3 t ídy. Co se tý e N mecka, hovo íme-li o „prvním cyklu“, spadá do n j 1. – 4. ro ník (v n kterých spolkových zemích i 5. a 6. ro ník). A nakonec Holandsko, kde žáci v rámci základního vzd lání absolvují 8 t íd – „skupin“.

M žeme sledovat, jak se, a ne tolik, liší samotné systémy školství. Stejn tak, jak jsme se mohli do íst v p edchozích kapitolách, rozdílný je i v k vstupu dít te do primární školy. Na základ zmín ných fakt m žeme tedy pozorovat, že za átek povinné školní docházky, která je ve všech zemích dána zákonem, se také p íliš neliší. V eské republice stejn jako v Rusku a N mecku je to 6. - 7. rok života dít te. V Holandsku dít nastupuje do školy ve 4. roce a v p ti letech za íná základní vzd lání ve Velké Británii.

Obsah vzd lávání je ur ován ve v tšin zemí na základ hlavních školských dokument . V eské republice je to nap . Rámcový vzd lávací program, v Rusku Rámcové vzd lávací standardy a ve Velké Británii Národní kurikulum. Tyto texty vymezují pouze obecné rámce a cíle vzd lávání. Konkrétn ji se vyu ovacím p edm t m, nebo nap . prost edk m k rozvoji dovedností žák , v nují školní kurikula.

V t chto dokumentech, a již vydaných školou nebo zákonem, najdeme v r zné mí e popsané všechny vzd lávací oblasti, které mimo jiné obsahují výuku tení a psaní. V každém stát je stanovena jiná asová dotace pro jednotlivé „p edm ty“ (nap . týdenní po et hodin). N kde není ur ena v bec a je na u ítelích, jakou týdenní asovou dotaci zvolí. V záv ru m žeme íci, že se státní dokumenty vyzna ují r znou mírou obecnosti.

Dostáváme k samotnému tení a psaní. Ve všech zemích jsou tyto dovednosti sou ástí mate ského jazyka. Tato oblast je v primárním vzd lání velmi d ležitá pro další rozvoj a vzd lávání d tí. Na základ celkového pojetí výuky m žeme íci, že od po átku výuky je kladen d raz na to, aby se osvojení mate ského jazyka stalo nástrojem komunikace. Výuka tení, psaní a správnému vyjad ování má své místo v po áte ní vyu ování, tedy v 1. t íd (pop ípad 2. t íd).

Nácvik tení a psaní se uskute uje ve v tšin p ípad v 1. t íd základní školy. V N mecku je výuka tení a psaní v p edškolních za ízeních zásadn odmítána. Naopak ve Velké Británii je školskými dokumenty stanoveno, co by m lo dít p ed vstupem

do školy um t. U itelé nebo u itelky v mate ských školách v tomto stát tedy u í základ m tení a psaní. To jasn vyplívá z kapitoly Obecný pohled na tení a psaní ve Velké Británii, kde jsou zmín ny jednotlivé stupn ur ené Národním kurikulem. Key Stage 1 zde odpovídá práv p edškolnímu vzd lání.

D tí tedy ješt nejsou ve škole a už se orientují v knihách. Ví, že se te zleva doprava, rozeznávají hlásky na za átku a konci slov aj. To dokazuje, že jsou systematicky vedeny ke tení a psaní již ve v ku 3 až 4 let.

Rozdíly m žeme najít i v jednotlivých metodách, podle kterých se výuka v daných zemích uskute uje.

V eské republice jsou v sou asné dob využívány p i nácviu tení t i metody. Je to metoda analyticko - syntetická, dále pak metoda genetická a metoda analyticko – syntetická bez tvorby slabik. O tom, jakou metodu použít rozhodují u itelé. Není možné najít jednu univerzální metodu, která by byla pro všechny žáky ideální. Je to z toho dvodu, že každé dít je jiné a jinak se rozvíjí.

Hlavním úkolem je pro všechny metody nau it d tí rychle a dob e íst a probudit v nich zájem o etbu. Cílem je, aby bylo dít „tená sky gramotné“ a zajímalo se o literaturu. íst tak, aby textu porozum lo, je velmi d ležitá pro další vzd lávání.

Co se tý e výuky tení ve Velké Británii, byly zmín ny 3 metody. Jsou to metody, které se v sou asné dob nejvíce používají. Metoda „Look and Say“ je tradi ní syntetická metoda založena na pouhém poznávání slov a ur ování jejich významu. Dále m žeme sledovat analytickou metodu „Phonics“, ve které se žáci u í pojmenovat zvuk pat ící k písmenu. S ní je pak propojena metoda „Letters and Sounds“.

Výb r postupu p i výuce tení je ve Velké Británii ponechán na volb u itele. Celkov je výuka tení a psaní v Anglii propojen jší než v eské republice. To je zp sobeno novým „trendem“, který se mi jeví jako velice zajímavý a v eských školách možná uplatnitelný. Je to metoda, která by byla spole ná pro všechny žáky, tzv. „metoda bez slabiká e“. To mi p ejde jako dobrý nápad, který by podle mého názoru mohl mít budoucnost.

Metoda bez slabiká e je založena na principu v tší provázanosti tení a psaní. a byla nastín na v kapitole psaní ve Velké Británii. Jde o to, že žáci zapisují h lkovým

písmem slova nebo v ty, které si sami volí. Jsou tedy aktivním článkem, který vytváří vlastní texty, jež následně využívá ke čtení.

V kapitole o Rusku byla popisována metoda analyticko – syntetická. Žáci s pomocí učitele rozkládají slova na části a pak je znovu skládají. Pro tuto metodu je vypracována metodická příručka pro učitele, ve které je zachována metodologická tradice předchozích starších učebnic využívajících podobné metody. Systém výuky je podobný systému v České republice, s výjimkou schémat označujících hlásky, slabiky a vety, podle kterých se žáci mohou orientovat.

U metody „Lesen durch Schreiben“, která je nově používanou alternativní metodou v první fázi výuky čtení v Německu, je výchozím bodem slovo a jeho „zvuky“. Žáci se učí písmena, kterými začínají jména spolužáků ve třídě, jména rodičů a zvířat. Důležitou roli zde hraje názornost.

Na rozdíl od Německa se v Holandsku učí žáci číst nejprve globální slova metodou „Bezpečného čtení“. Začínají známými slovy a z nich později vyvozují slova neznámá, přesto podobná. To je stejný postup jako mají ve Velké Británii u metody „Look and Say“.

Není možné na závěr srovnání metod čtení, která je „nejlepší“. Vzhledem k České republice se ale potvrzuje poměrně velký výskyt různých metod. Dvě metody nebo třeba osm, to není podstatné. Faktem zůstává, že tradice výuky je všude založena na postupech analytických, syntetických a analyticko-syntetických.

Inovace metod, úpravy a nové aktuální návrhy, se zkouší dostat na povrch a zdá se, že fungují. Podstatné je, že nikdy nemůžeme najít takovou metodu, která by byla pro všechny ideální. Proto je možná dokonce, že je z toho vybírat. Především chceme totiž naučit žáky co nejlépe číst.

Metodika psaní ve zkoumaných zemích, dá se říci, odpovídá metodice v České republice. Společným bodem je pro všechny země příprava žáků na psaní. A už se jedná o Rusko, Holandsko nebo Německo, všude se děti na psaní nejprve připravují. Procvičují jemnou a hrubou motoriku rukou, následují kresebné cviky na uvolnění ruky, dále nacvičují prvky písmen a teprve potom se píšou písmena, slova a vety. Žáci jsou vedeni k dodržování hygienických návyků při psaní, jako je správné sezení, výběr psacího náčiní nebo náklon sešitu při psaní.

Rozdíl m že být vid n u každé metody, která závisí v první ad na metod tení (protože tení vždy p edchází psaní). Návnik psaní v n kterých zemích p ichází d íve, jinde pozd ji. O úzké provázanosti psaní se tením se dá hovo it ve spojení s Velkou Británií a s metodami genetickou a analyticko – syntetickou bez tvory slabik, které se používají v eské republice. Žáci n co p e tou a následn zapisují. To, co p e tou záleží op t na metod . O ostatních zemích lze íci, že je odstup p i výuce psaní a tení v tší.

Základem p i psaní je písmo h lkové, ze kterého vychází písmo psací. To je v n kterých zemích Evropy již „p ežitě“ a ve školách se neu í. Pokud se u í, jako t eba v eské republice, liší se oproti dalším zemím.

V jinojazy ných zemích, p evážn m žeme mluvit o N mecku a Velké Británii, jsou u ítelé benevolentní k výb ru typu písma. Nabízí se ada r zných typ a je na žákovi jaký styl si postupem asu „vybrousí“. To je rozdíl oproti eské republice, kde p ichází „volení si svého stylu“ až na druhém stupni základní školy. Na prvním stupni se dbá na to, aby bylo písmo podle daného sklonu, úhledné, plynulé a ítelné.

U ítel si také m že na základ metod zvolit didaktický materiál. U ebnice pro tení a materiály na psaní jsou dopln ny v tšinou podrobn zpracovanými metodickými p íru kami. Zde je rozepsán rámcový plán pro výuku tení a psaní, metodické poznámky, p íklady a jiné. Sou ástí metodických p íru ek je p edevším ve Velké Británii nebo N mecku CD rom. To je podstatný rozdíl oproti eské republice.

Dalo by se mluvit o dalším didaktickém materiálu, který je v cizojazy ných zemích samoz ejmou sou ástí, ale u nás bu chybí nebo je zastoupen velmi z ídka. Pro p íklad uvádím již zmín éné CD romy, videokazety nebo audionahrávky, nást nné obrazy nebo dopl ující pracovní sešity aj. D ležitou úlohu hrají také internetové stránky, kde také najdeme adu dopl ujících materiál k výuce tení a psaní.

K metod Letters and Sounds lze najít na internetu n kolik videozáznam jednotlivých fází návniku. U ítelky na nich sedí s d tmi v kroužku na koberci a hravou formou procvi ují r zné aspekty pot ebné k procvi ení p ed samotným návnikem tení. Jako p íklad uvádím hraní na hudební nástroje, díky n muž se procvi uje fonematický sluch. Všichni mají jeden nástroj, u ítel hraje také na zvolený nástroj a d ti musí poznat, jestli zvuk vydávající nástroj u ítele souhlasí se zvukem jejich nástroje. Samy nástroj u ítele nevidí, jelikož je schovaný nap íklad ve velkém pytlí.

V dnešní době ten, kdo chce najít jakoukoli informaci, volí internet. Na internetu najdeme nespočet informací pístupných nejširší veřejnosti. Bohužel je o čtení a psaní v ostatních zemích zveřejněno několikrát více informací než tady. Existují stránky popisující jednotlivé metody (Phonics, Letters and Sounds, Anlautabelle aj.) poskytující rodičům doplňkový materiál k výuce čtení a také zde v tšinou velmi dobře funguje diskusní fórum. Je velká škoda, že u nás to moc nefunguje, tím pádem se převážně rodiče nemohou předsobně informovat o možnostech výuky, na jejichž základ by mohli vybírat třeba školu pro své děti.

Pojme se teď ještě podívat na zapojení rodičů do „školních záležitostí“. Podle mého mínění je spolupráce rodičů se školou zejména v prvních letech školní docházky velice důležitá. Mělo by fungovat, že jsou rodiče a škola v kontaktu a obrací se na sebe v případě potřeby nebo jen zájmu.

Na aktivity započaté ve škole (návštěvy čtení a psaní) je doma navazováno. V České republice, kde děti běžně dostávají domácí úkoly, kterými procvičují probrané učivo, je pomoc rodičů nebo dalších rodinných příslušníků patrná. O Velké Británii můžeme říci to samé. V Holandsku děti například domácí úkoly do 5. skupiny vůbec nedostávají, rodiče tedy nemají starosti. Na aktivity započaté ve škole (návštěvy čtení a psaní) je doma navazováno.

Ve všech zemích jsou školy spolupráci s rodiči otevřené, míra samotné spolupráce je však různá. O rodičích českých dětí lze říci, že navštěvují školu, pokud se konají týdenní schůzky, což je jednou za čtvrt roku. Do školy zavítají, pokud s nimi učitel potřebuje řešit kázeňské problémy nebo je dítě dlouhodobě nemocné. I v tomto případě podle mého názoru budou vytížení rodiče dávat přednost tomu, aby úkoly učitel poslal po dítěti, které bydlí poblíž nebo komunikaci přes telefon.

V ostatních zemích je „neformální“ setkání rodičů s učiteli na denním pořádku. Přispívají na školní a mimoškolní aktivity, zapojují se do vyučování, jezdí s dětmi na výlety. Atmosféra je tedy myslím o dost přátelštější, pokud se učitel a rodiče znají lépe. Je důležité aby byla rodina školou informována o dítěti a naopak. Ve Velké Británii nebo Holandsku dostávají rodiče školní brožuru, která popisuje systém a časový plán výuky.

eské školství je podle mého názoru na vysoké úrovni. Co se týče tení a psaní v 1. třídě základní školy snaží se učitel o to, aby vybral metodu, která bude nejvíce „sedět“ jakmu dítěti. Pro někoho cestou lehkou, pro někoho trnitou, vede je k tomu, aby se naučili číst a psát, což je hlavním cílem na prvním stupni základní školy.

Často slyšíme od rodičů a dětí, že jsou učitelé „hloupi“. Je to tím, že se učitelé snaží udržet ve třídě morálku a disciplínu, tudíž přijdou všem příliš tvrdí. To je nejspíš přechýlené z dřívějšího období, kdy se žáci nesměli v lavici ani pohnout. V jiných zemích se mi zdá výuka uvolněnější. Děti začínají výuku na koberečkách povídáním o sobě. Koberec je místo pro žáky příjemnější, uvolňující.

Není na mě posoudit, jestli je dobré nebo špatné dát dítěti až takovou volnost. Přesto se mi velmi líbí, že například ve Velké Británii si děti píšou své první „tahy“ právě na koberec. Knížky si prohlíží společně s učitelem a nesedí při tom v lavicích. S mou malou praxí mohu pouze říci, že se rozhodně nechám inspirovat poznatky zjištěnými pro napsání této diplomové práce.

A co ostatní? Není možné přejít jen tak na jinou metodu ve výuce tení? Myslím si, že možné to je. Podívejme se zpátky do období 90. let, kde nám vznikla metoda genetická. A o několik let později na nově používanou metodu analyticko – syntetickou bez tvorby slabik. Na základě nových poznatků o detském individuu je nasnadě přizpůsobovat metody co nejvíce dětem, sledovat trendy. Jde právě o jejich rozvoj, pro proto používat metodu zastaralou. A proč se nenechat inspirovat metodou používanou v zahraničí?

Určitě by se našla spousta cvičení na tení a psaní používaná v zahraničí, která by se mohla využívat i u nás. Učitel však musí chtít experimentovat, vymýšlet staré za nové, jít s dobou.

Učitelem na prvním stupni základní školy by měl být člověk, pro kterého je láska k dětem a snaha přizpůsobit malého člověka k životu tím nejpodstatnější. Vím, že takových je na světě většina. Přesto jsou ale podmínky a váženost učitelů v každém státě různé. Stejně tak jako je různě pojata výuka tení a psaní.

Mohli jsme si přejít o jejich systému výuky u nás a ve světě a myslím, že se nám dostalo alespoň „něhového“ nového.

Nemohu zde kritizovat ani vychvalovat jedinou zemi, jíž jsem se tu snažila přiblížit. Sama jsem ráda za malý přínos, který tato práce dala mně a snad i dalším lidem.

ZÁVĚR

K tomu, aby se školství dokázalo uplatnit v nějakém zaměření, potřebuje určitých znalostí a dovedností. Jejich získávání jde ruku v ruce se vzdáváním na jakékoli škole. Právě na školy je apelováno. Oni mají být zárukou gramotnosti v širším slova smyslu. Na prvním stupni základní školy patří četná a píska dovednosti k nejdležitějším.

Tato práce je zaměřena na jejich utváření. Jejím cílem je seznámit se s systémem výuky ve vybraných zemích a zaměřit se na otázku „Jak, kde a kdy se děti učí číst a psát“. Na tom je postaveno celé zkoumání, jehož výsledek zde předkládám.

Práce v jednotlivých kapitolách směřuje od popisu školního systému, ve kterém je vyzdvihnuta předškolní a prvopočetná výuka v daných zemích, k metodám a postupům, podle kterých učitelé vyučují. Kapitoly jsou uspořádány tak, aby byl přehled co nejjasnější.

Část popisující současnou výuku zaujímá v práci důležité místo. Obsahuje fakta nalezená v odborných publikacích o české republice a zvolených cizojazyčných zemích. Tato fakta jsou v poslední kapitole porovnávána. Zetelně tak mohou být vidět rozdílnosti a shody, z nichž nejdležitější zdůrazuji.

Práce obsahuje pro zajímavost také přílohy nashromážděné z cizích zemí, na které je odkazováno v textu. Jsou to převážně ukázky a cvičení na rozvoj četných a píska dovedností.

Problematikou početní a psaní je podle mého názoru nutné se zabývat. Co nehlubší proniknutí do této oblasti přispívá k efektivnější výuce a tudíž lepší možnosti rozvoje dítěte. Já sama jsem psáním diplomové práce získala mnoho zkušeností a poznatků z oblasti výuky četní a psaní. Rozšířila jsem své znalosti a doufám, že je dokážu využít ve své praxi.

Snad tato práce nepřinesla nic nového pouze mně. Doufám, že zaujme a použije.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bulová, A.: Analýza vyučování prvoplošného psaní a psaní na školách v České republice a v Holandsku, PF JCU 2003.

Blatný, Z. – Fabiánová, B.: Prvoplošné psaní a psaní. Brno, UJEP 1981.

Čížková, M.: Metodická příručka k výuce českého jazyka v 1. ročníku základní školy. Praha, Fortuna 2006. ISBN 80-7168-957-2

Das neue deutsche Wörterbuch für Schule und Beruf. Wilhelm Heyne Verlag, München 1997. ISBN 978-3453127548

Doležalová, J.: Prvoplošné psaní. Praha, Gaudeamus 1996. ISBN 80-7041-601-7

Fabiánková, B. – Havel, J. – Novotná, M.: Výuka psaní a psaní na 1. stupni ZŠ. Brno, Paido 1999. ISBN 80-85931-64-8

Frühaufová, V. a kol.: Vybrané pedagogické a psychologické problémy výuky elementárního psaní a psaní. Ústí nad Labem 1991. ISBN 80-7044-027-9

Galton, M.: Learning and teaching in the primary classroom. London, Sage publications 2007. ISBN 0953353109

„**Handbuch der Didaktik der Schriftsprache.**“
Herausgegeben von
2009. ISBN 5-09-011297-5

Heckt, D.H. – Sandfuchs, U.: Grundschule von A bis Z. Westermann Schulbuchverlag GmbH, Braunschweig 1993. ISBN 3-14-16 2016-4

Heuß, G. E.: Erstlesen und Erstschreiben. Eine Didaktik des Schriftspracherwerbs. Donauwörth 1993. ISBN 3-403-02205-6

Hrsg. von Becher, F. R. und Bennack, J.: Taschenbuch Grundschule. Schneider Verlag Hohengehren GmbH., Baltmannsweiler 1995. ISBN 3-87116-986-2

Hrsg. von Einsiedler, W., Götz, M. usw.: Handbuch Grundschulpädagogik und Grundschuldidaktik, Klinkhardt 2005. ISBN 3-7815-1366-1

Hřebíková, J. a kol.: Metodická příručka k vyučování českému jazyku a literatuře v 1. ročníku ZŠ. Praha, SPN 1984. ISBN 80-04-25019-X

Ježková, V. a kol.: Vzdělávací systémy v zahraničí. Praha 1996. ISBN 80-7184-078-5

Jiránek, F.: Psychologické otázky psaní a psaní. Praha, SPN 1995.

Kořínek, M. – Křívák, Z.: Didaktika prvoplošného psaní a psaní. Praha, UK 1985.

- Kořínek, M. – Kivánek, Z.:** Prohloubená pedagogická příprava na výuku čtení. Praha, UK 1987.
- Kivánek, Z. – Wildová, R.:** Didaktika prvoplošného čtení a psaní. Praha, UK 1998. ISBN 80-86039-55-2
- Lockwood, M.:** Opportunities for English in the Primary school. London, Trentham Books 1996. ISBN 1858560462
- Penc, V.:** Metodika psaní. Praha, SPN 1965.
- Roberts, G.:** Teaching Children to Read and Write. Oxford, Blackwell Education 1989. ISBN 0631171320
- Santlerová, K.:** Metody ve výuce čtení a psaní. Brno 1995. ISBN 80-85931-05-2
- Schenk, Ch.:** Lesen und schreiben lernen und lehren :eine Didaktik des Erstlese- und Erstschreibunterrichts. Schneider-Verl. Hohengehren 1997. ISBN 3-87116-496-8
- Schorch, G.:** Schreibenlernen und Schriftspracherwerb. Klinkhardt 1995. ISBN 3-7815-0798-X
- Siekmeyer, R. – Topping, Ch. D.:** Schrifterwerbskonzepte zwischen Sprachwissenschaft und Pädagogik. Hohengehren, Schneider Verlag 2002. ISBN 3-89676-561-2
- Smith, P.:** Developing Handwriting. London, Macmillan Education 1977. ISBN 0333157001
- The National Curriculum, Handbook for the primary teachers in England.** London, Department for Education and Employment 1999. ISBN 0113700660
- Toman, J.:** Didaktika čtení a primární literární výchovy. České Budějovice JCU 2007. ISBN 978-807394-038-6
- Toman, J.:** Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy, I., II. České Budějovice 1990, 1991.
- Váňová, M.:** Vzdělávací systémy ve vyspělých evropských zemích. Praha, Karolinum 1994. ISBN 80-7066-848-2
- Vzdělávací program Obecná škola.** Praha, Portál 1996. ISBN 80-7178-106-1
- Vzdělávací program Základní škola.** Praha, Fortuna 1996. ISBN 80-7168-595-X
- Wagnerová, J.:** Metodická příručka k učebnici Učíme se číst pro 1. ročník ZŠ. Praha, SPN 1998. ISBN 80-7235-001-3
- Wagnerová, J.:** Učíme se číst. Učebnice čtení pro 1. ročník ZŠ. Olomouc, SPN 1998. ISBN 978-80-7235-308-X

Waugh, D.: Writing : Key stage 1, Scottish levels A-B. Scholastic 1996. ISBN 0590533983

Wildová, R.: Rozvíjení po áte ní tená ské gramotnosti. Praha, UK 2005. ISBN 80-290-228-8

Wray, D. – Medwell, J.: Literacy and Language in the Primaty Years. London, Routledge 1997. ISBN 0415042100

Wray, D. – Medwell, J.: Effective teachers of literacy. University of Exeter 1998. ISBN x307668354

Yates, I.: Photocopiable – Learning in the Primary Years activities, London, Scholastic Ltd. 1998. ISBN 0590538802

Internetové zdroje:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_CZ_CS.pdf: 2.3.2009

http://www.prosv.ru/ebooks/Goreckii_gramota_i_pismo/4.html 12.2.2009

http://www.danilova.ru/publication/read_metod_03.htm 16. 1. 2009

http://adalin.mospsy.ru/l_01_00/l_01_07m.shtml 16. 1. 2009

http://www.lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo 13. 2. 2010

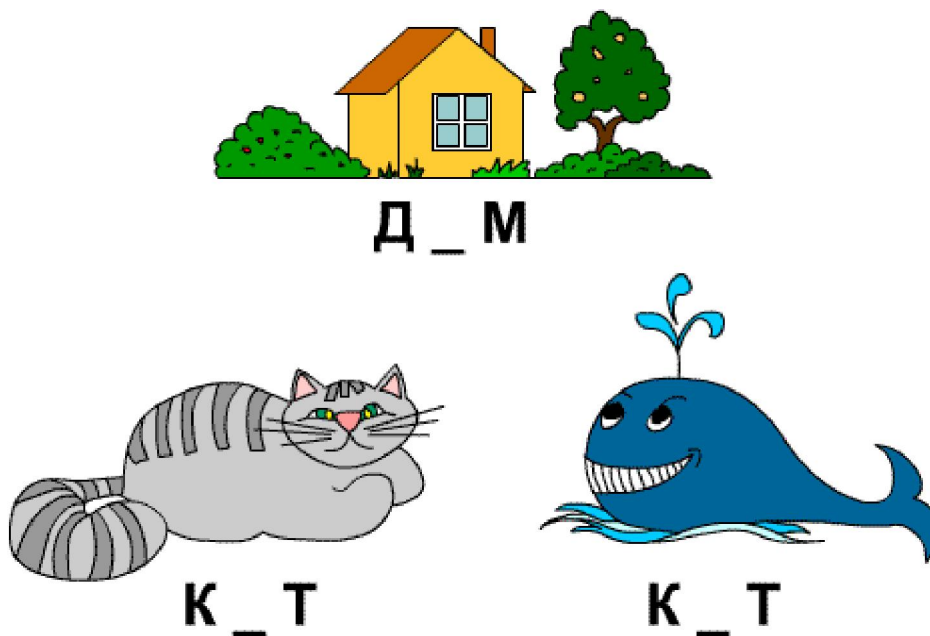
http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf 14.4. 2010

<http://www.icm.cz/britsky-vzdelavaci-system> 1.3. 2009

Seznam příloh

- Příloha . 1 - cvičení na spojování písmen do slabik
- Příloha . 2 - nácvik psaní slov
- Příloha . 3 - možnosti modelace písmen
- Příloha . 4 - prvky písmen
- Příloha . 5 - ukázka psaní rovných písmen v písance
- Příloha . 6 - ukázka psaní písmen v písance
- Příloha . 7 - cvičení na kresebné cviky
- Příloha . 8 - pracovní listy na procvičování písmen
- Příloha . 9 - knížka na psaní
- Příloha . 10 - abeceda k Anlauttabelle
- Příloha . 11 - pohled všech písmen v německé abecedě
- Příloha . 12 - pracovní listy k procvičování psaní
- Příloha . 13 - psací vzory

Р ёла . 1 с)

Р ёла . 2

пе

сы

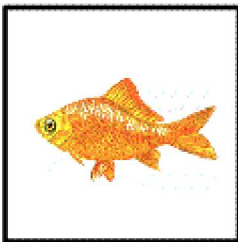
ва

ба

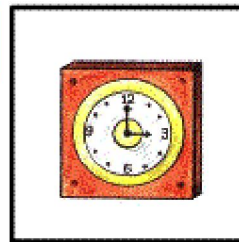
за

ры

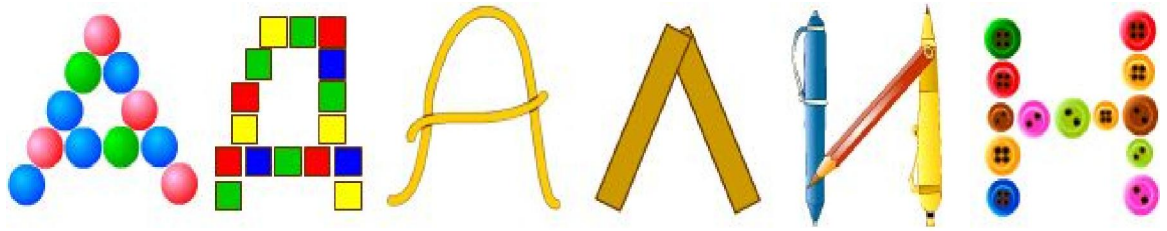
ры

ча

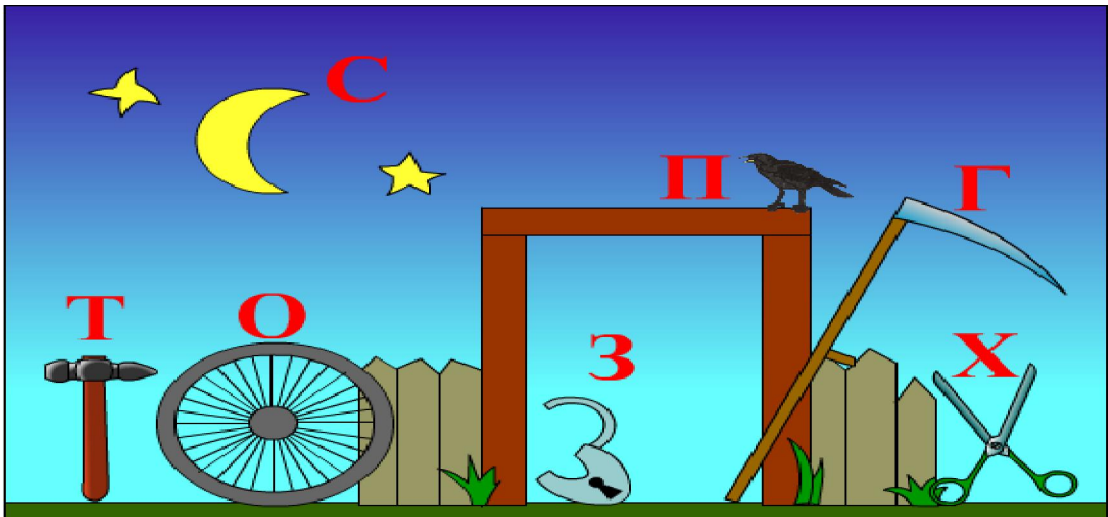

ро

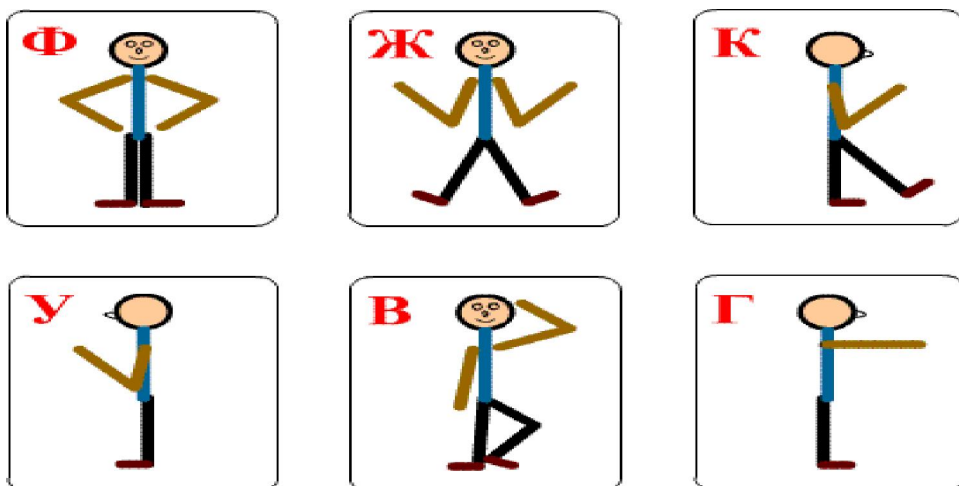
Р ілюстрація . 3 а)

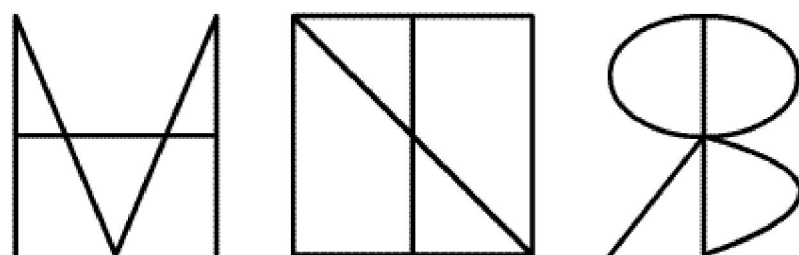
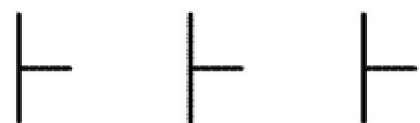
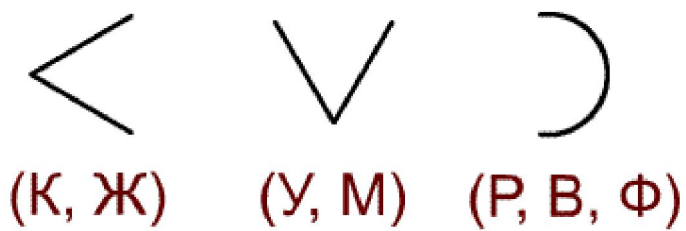

Р ілюстрація . 3 б)

Р ілюстрація . 3 в)

D Подумай, что сделали с фигурами.

▶ Постарайся и ты поделить наклонную линию на две равные части.

D Подумай и скажи, на сколько частей поделены наклонные линии слева. Правильно, на три части.

▶ Найди среди наклонных справа линию, поделённую на три части более точно и подчеркни её.

D Научись делить наклонные линии на три части.

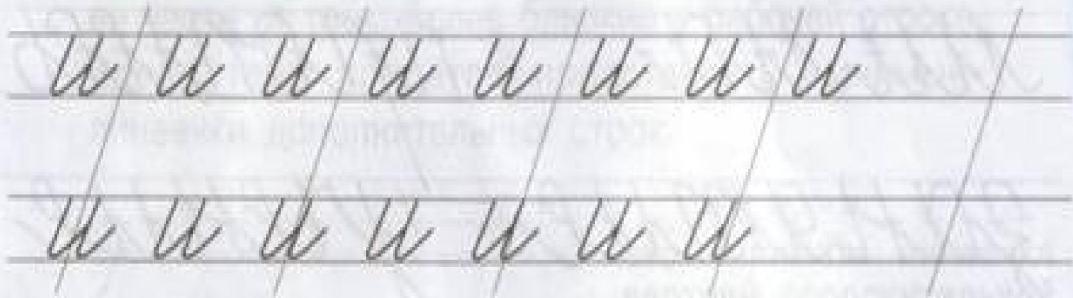

D Теперь постарайся поделить на три части дополнительные строки.

Заняття 8

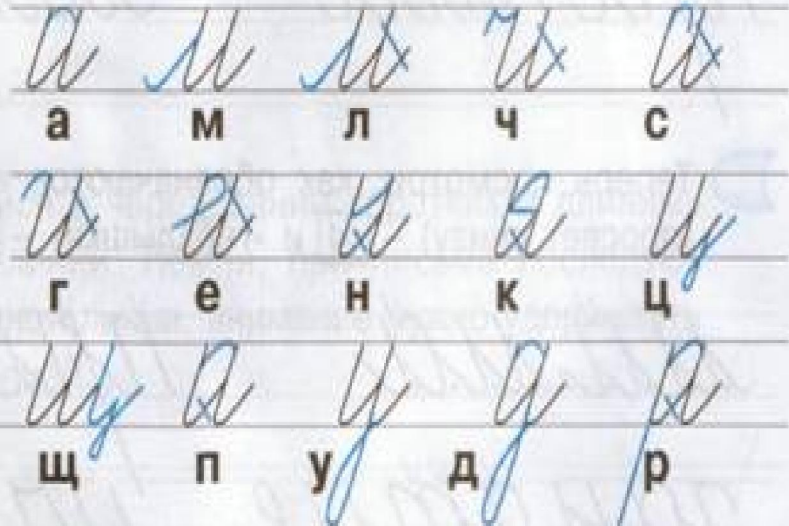
Д Познакомся с придворными Королевы. У каждой из них своё имя. Может быть кто-то из них тебе уже знаком? Назови.

Д Но что это? Что случилось? Где же придворные Королевы? И кто этот герой?

Это Незнайка! Он пробрался за нами в Букволандию и уже всё напутал. Не огорчайся и посмотри, какие превращения Гномик Секретик совершил, чтобы показать тебе всех придворных королевы.

Photocopiable activities

Left to right

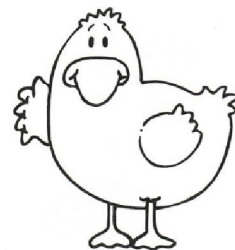
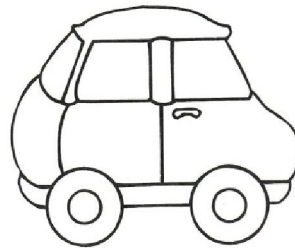
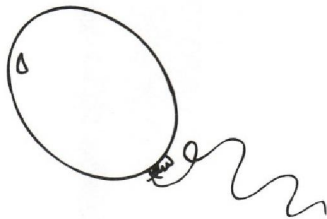
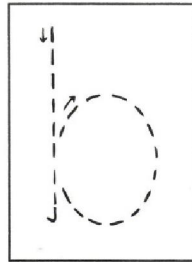
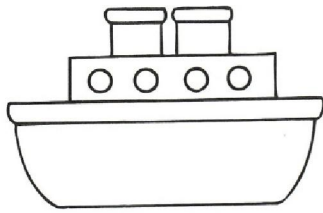
Trace the line from each toy to the place it wants to go.

The activity consists of a 2x4 grid of illustrations. The top row contains: a house with a chimney and two windows; a fluffy cloud; a window with a small arrow pointing left; and a landscape with a sun, trees, and a horizon line. The bottom row contains: a girl with pigtails and a backpack; a bear; a car; and an airplane. Wavy lines connect the toys to their destinations: a wavy line from the girl to the house; a zigzag line from the bear to the cloud; a stepped line from the car to the window; and a wavy line from the airplane to the landscape.

Photocopiable activities

Begins with 'b'

Colour the things that begin with a 'b'. Write a 'b' in the box.

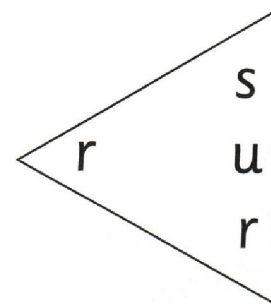
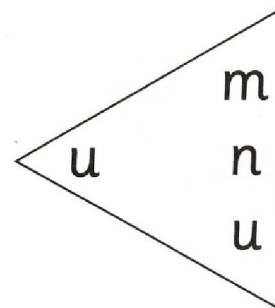
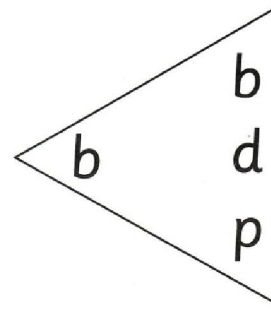
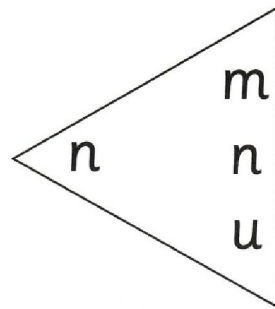
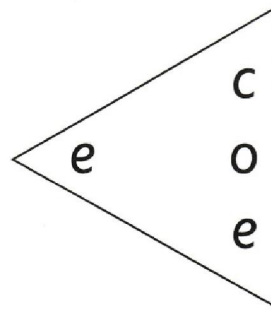
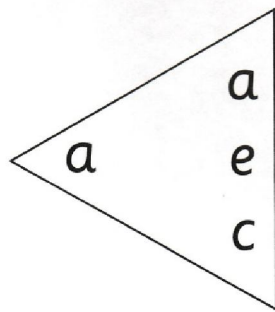

Photocopiable activities

Match the letters

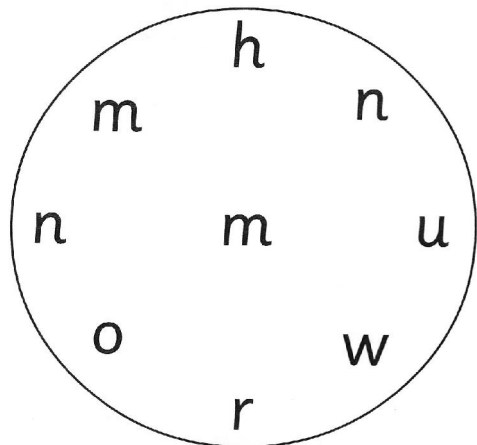
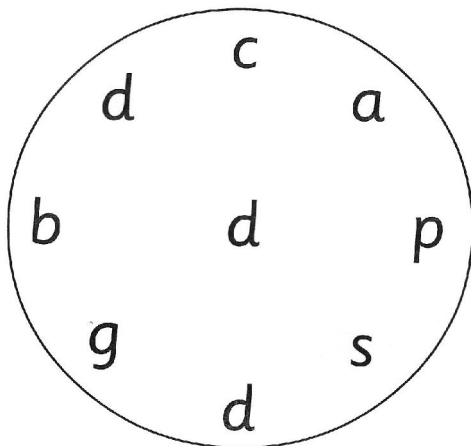
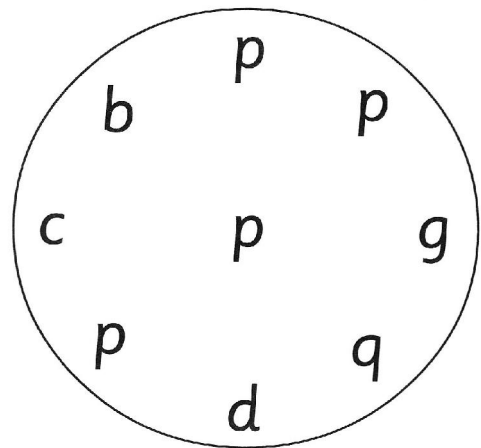
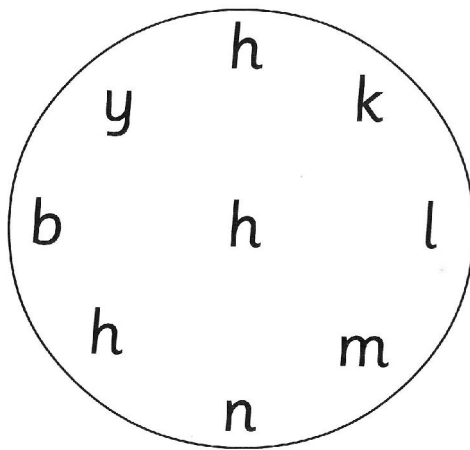
In each triangle match the letters that are the same.

Photocopiable activities

Find the letters

Draw a line to each letter in the circle that matches the letter in the middle.

Kipper ran.

Kipper got a banana.

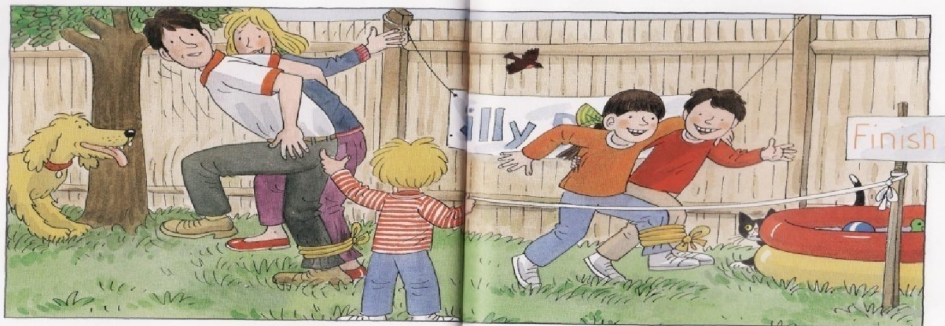
Mum ran.

She got an apple.

10

11

Biff and Chip ran.

12

13

They got an orange.

14

15

Dad ran.

Floppy ran.

Oh no! Dad fell.

Dad got a duck!

Think about the story

Why are they silly races?

Which race do you think is the funniest?

Which of the races would you like to be in?

What other sorts of races do people do?

St st Sp sp

Aa
 Vv wW
 Ff pfPf
 Bb pP
 Gg kK
 Dd tT
 Ss zZ
 Schsch hH
 Ll mM
 Rr nN
 Jj chCh

.....ng

„Lesen durch Schreiben“ – Originalausgabe © sbbw/Zürich, Henschel/Hamburg – Keine Kopiervorlage – Buchstabenabefe

DAS DEUTSCHE ALPHABET

<p>A a <i>A a</i> acht Ameisen auf dem Apfel</p> <p>B b <i>B b</i> Bären essen blaue Beeren am Bach</p> <p>C c <i>C c</i> der Clown sitzt am Computer</p> <p>D d <i>D d</i> drei Drosseln und der dicke Dingent</p> <p>E e <i>E e</i> der Elefant isst Eis mit Erdbeeren</p> <p>F f <i>F f</i> fünf Fische und vier Frösche im Frühling</p> <p>G g <i>G g</i> eine große Giraffe im Garten mit Gemüse</p> <p>H h <i>H h</i> der Hahn häpft mit Hühnern im Hühnerstall</p> <p>I i <i>I i</i> ein Indianer ist auf der Insel</p> <p>J j <i>J j</i> der Junge in der Jacke mit Joghurt</p> <p>K k <i>K k</i> das Känguru mit einer kleinen Katze</p> <p>L l <i>L l</i> ein Löwenjunge liebt Lutscher</p> <p>M m <i>M m</i> das Meerschweinchen am Meer mit Muscheln</p> <p>N n <i>N n</i> neun nette Vögel im Nest</p> <p>O o <i>O o</i> Oma und Opa haben Obst im Obstgarten</p>	<p>P p <i>P p</i> der Postbote mit Pferd am Parkplatz</p> <p>Q q <i>Q q</i> zwei Quallen durchqueren das Meer</p> <p>R r <i>R r</i> das Rotköppchen mit Rucksack auf dem Rad</p> <p>S s <i>S s</i> sieben Schlangen und sechs Schale-lingen</p> <p>T t <i>T t</i> Tiger tanzen und spielen auf der Trompete</p> <p>U u <i>U u</i> der Uhu in Unterwäsche mit der Uhr</p> <p>V v <i>V v</i> der Vogel verkauft violette Veilchen</p> <p>W w <i>W w</i> ein weißer Walfisch und ein Wurm auf der Welle</p> <p>X x <i>X x</i> Die Herr Xenie spielt am Saxofon</p> <p>Y y <i>Y y</i> das Mädchen Yvonne auf der Yacht</p> <p>Z z <i>Z z</i> zwei zahme Ziegen ziehen Zwiebeln</p> <p>Ä ä <i>Ä ä</i> der Jäger schlift auf der Löwenmähne</p> <p>Ö ö <i>Ö ö</i> eine schöne Königin mit bösen Eichhörnchen</p> <p>Ü ü <i>Ü ü</i> der Lehrer prüft den müde Schüler</p> <p style="text-align: center;"><i>abcdefghijklmnopqrstuvwxyzöü</i></p>
--	--

lettformverkenning

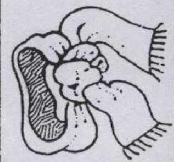
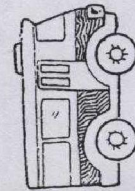
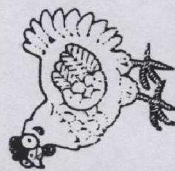
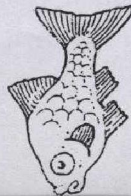
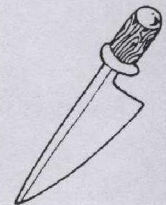
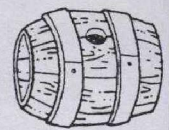
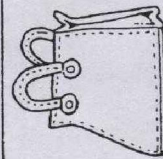
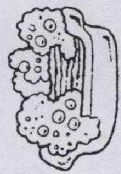
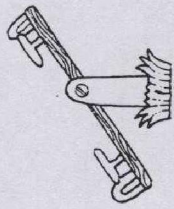
S S S S

S S S S

S S S S

S S S S

klankherkenning

woordanalyse

sik			
bus			
as			
zus			
bos			
sok			
gras			
step			

koppeling klank-letter

